

Ontmoet, speel en vertel!

Artistiek onderzoek

Een verkenning van vormen van sociaal-artistiek ontmoeten

Takky (2010) Auto spelen kippen buiten

<http://img.exito.nl/2802-m-14862015.jpg>

Ontmoet, speel en vertel!

Artistiek onderzoek

Een verkenning van vormen van sociaal-artistiek ontmoeten

Wytske Lankester

Studentnummer 1901683

Master Kunsteducatie Codarts Rotterdam

Examencommissie

Leo Molendijk

Ben van der Sluijs

Joan ten Hoonte

Erik Jansen

Rick Steggerda

Begeleiding intern

Joan ten Hoonte

Begeleiding extern

Rick Steggerda

Arnhem, augustus 2019

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Inleiding	6
Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie	6
Sociaal-artistiek werken.....	7
Sociaal-artistieke ontmoetingen.....	8
Opbouw.....	9
1. Eerste Reisbijeenkomst – dromen verkennen en plannen maken	10
1.1 Informatie vooraf.....	10
1.2 Draaiboek.....	10
1.3 Presentatie Reisgezelschap en focus van de dag.....	12
1.4 Hand-out Actieleren	13
1.5 Opzet dialoogsessie	15
1.6 Idealen, ideeën en reflectie in beelden en woorden	16
1.7 Terugblik van diverse aanwezigen.....	26
2. Pressurecooker nieuwe koers voor Theater Klare Taal	31
2.1 Informatie vooraf.....	31
2.2 Voorbereidende opdrachten	32
2.3 Opzet van de dag	33
2.4 Overzicht van deelnemers	35
2.5 Videoverslag van de ontmoeting en reacties van aanwezigen	36
3. Uitwisseling over dilemma's uit vier sociaal artistieke praktijken	37
3.1 Informatie vooraf.....	37
3.2 Opzet van de dag	37
3.3 Interview: de vijf stappen methode.....	38
3.4 Videoverslag van de ontmoeting en reacties van aanwezigen	38
3.5 Reflectie van een student	39
4. Minisymposium inclusie & diversiteit in het sociaal artistieke domein	42
4.1 Informatie vooraf.....	42
4.2 Opzet van de dag	44
4.3 Verslag van de dag in woorden	45
4.4 Beeldverslag van de dialoog.....	50
5. Collectief creëren met Theaterstudio Speels Collectief	51
5.1 Informatie vooraf.....	51
5.2 Opzet van de dag	51
5.3 Videoverslag van de ontmoeting.....	52
5.4 Terugblik op de ontmoeting in de nieuwsbrief Social Work	53
6. Workshop Rijnland Praktijkfestival.....	55
6.1 Informatie vooraf.....	55
6.2 Opzet van de workshop	56
6.3 Videoverslag van de ontmoeting.....	58
6.4 Terugblik van een aantal aanwezigen.....	58
Conclusie en aanbevelingen	62
Bronnen.....	64

Samenvatting

In dit artistiek onderzoek staat het verkennen van verschillende vormen van sociaal-artistiek ontmoeten centraal. Ik constateer dat in de drie domeinen kunst & cultuur, zorg & welzijn en educatie waarin ik primair werkzaam ben, zowel opleiders, kunstenaars als sociale professionals over de grenzen van hun domein op zoek zijn naar elkaar en nieuwe wegen om maatschappelijke meerwaarde (impact) te creëren. Op die kruispunten van wegen ontstaan allerlei nieuwe praktijken die op nieuwe manieren maatschappelijke waarde (willen) creëren; de *sociaal-artistiek praktijken* (ook wel aangeduid als community-arts of participatieve kunstpraktijken). De waarde van sociaal-artistieke praktijken en ontmoetingen wordt (nog) lang niet altijd herkend door sociale en artistieke werkvelden en achterliggende beleidsmakers en opdrachtgevers. Ik beschouw het als mijn opdracht om middels dit artistiek onderzoek (en daarna de thesis) een bijdrage te leveren aan het zichtbaar maken van dit nieuwe speelveld, de manier van werken en de waarde die het kan hebben.

Het vertrekpunt van mijn onderzoek is de vraag: *Hoe kun je op verschillende manieren sociaal-artistieke ontmoetingen creëren en wat is daarvan het effect op de aanwezigen?* Om deze vraag te beantwoorden presenteer ik zes ontmoetingen die ik in de afgelopen vijf jaar (samen met anderen) vanuit het Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie heb georganiseerd. Het Reisgezelschap is een dynamisch netwerk van mensen die sinds 2014 de eerste stapjes van een gezamenlijke reis zetten en waarin ik voor de totstandkoming het initiatief heb genomen. Het doel van het Reisgezelschap is om middels sociaal-artistieke ontmoetingen bij te dragen aan de kwaliteit van leven van mensen in kwetsbare posities. Tal van personen en organisaties zijn betrokken bij het Reisgezelschap – waaronder de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, ArtEZ Hogeschool voor de kunsten, Cultuur Oost en LKCA. We organiseren ontmoetingen voor en met onder meer studenten, alumni, sociaal werkers, kunstenaars en mensen die zich in sociaal-kwetsbare posities bevinden. We hebben in de afgelopen jaren op experimentele wijze talloze ontmoetingen zelf georganiseerd en in combinatie met bestaande (onderwijs)activiteiten van één van de organisaties. We hebben zo ervaring opgedaan met een verscheidenheid aan ontmoetingsvormen, werkwijzen en manieren van samenwerken. Op basis van deze ervaringen probeerden we meer van hetzelfde of juist iets anders uit.

Concluderend kan ik zeggen dat een variëteit aan vormen gebruikt zijn in de sociaal-artistieke ontmoetingen. Variatie in aantal deelnemers, in doelen van de ontmoeting, in concrete werkvormen (spel, dialoog, reflectie, presentatie), in plek van ontmoeten en in verbinding met de verschillende praktijken en organisaties uit de domeinen kunst & cultuur, zorg & welzijn en educatie.

Terugkijkend kan ik onder meer een aantal gemeenschappelijke kenmerken van alle ontmoetingen noemen:

- er was altijd een gemêleerd gezelschap aanwezig
- er werd dwars door allerlei functies en rollen heen samen gewerkt aan het mogelijk maken van de ontmoeting
- er werden (persoonlijke) verhalen met elkaar uitgewisseld
- er werd gedialogiseerd
- er werd geleerd, onderzocht en ontwikkeld
- er werd actief uitprobeerde en met de handen en het lijf gewerkt
- er werd iets artistieks ervaren
- er was aandacht voor informele kennismaking met elkaar
- er was aandacht voor de plek waar de ontmoeting plaatsvond
- er werd gelachen, gespeeld en plezier gemaakt
- er was ruimte voor dat wat schuurde, voor lastige vragen en dilemma's
- er ontstonden nieuwe verbindingen tussen mensen die vervolg kregen ná de ontmoeting

Wat me is opgevallen in verschillende ontmoetingen, is dat er *betekenis werd gegeven*. Het *gezamenlijk betekenis geven* bleek steeds een krachtige ervaring zo valt uit verschillende reacties op te maken. Er openden zich nieuwe mogelijkheden en werelden, nieuwe oplossingen en nieuwe vragen dienden zich aan en er klonken stemmen tot nadenken en dieper inzicht. Gezamenlijke betekenisgeving zie ik na dit onderzoek als het hart van sociaal-artistieke ontmoetingen waarin de échte bijdrage aan de kwaliteit van leven van mensen in soms kwetsbare situaties ontstaat. Mijn belangrijkste aanbeveling is om hier verder onderzoek naar te doen. In mijn thesis bouw ik voort op deze gedachte.

Mijn eerste aanbeveling is om te vervolgen met het organiseren van allerhande ontmoetingen waarbij geëxperimenteerd wordt met methodieken, werkwijzen, samenwerkingsvormen, kunstvormen, dialoogvormen en plekken van ontmoeten. Mijn tweede aanbeveling is om deze ontmoetingen tegelijk ook onderzoeksmatig te volgen. Als laatste aanbeveling denk ik dat het goed is om de verhalen over de ontmoetingen te delen waardoor beter zichtbaar wordt wat het sociaal-artistieke gebied is tussen de verschillende domeinen en organisaties in. Ik adviseer betrokken praktijken en organisaties hierbij samen op te trekken en de ontmoetingen in te bedden in bestaande activiteiten.

Inleiding

Als afsluiting van de Master Kunsteducatie op Codarts is mijn opdracht in een individueel traject een product of project rondom mijn eigen kunsteducatieve beroepspraktijk op te zetten, uit te voeren en te evalueren. In het kader daarvan presenteer ik hier mijn artistiek onderzoek en daaropvolgend mijn thesis dat zal gaan over processen van gezamenlijke betekenisgeving in sociaal-artistieke ontmoetingen.

Mijn beroepspraktijk bestaat uit een mix van rollen bij de sociale studies van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Docent muziek, docent community, studieloopbaanbegeleider, ontwerper en coördinator van de leerlijn creativiteit, regievoerder van het ontwikkelteam en ontwerper van verschillende onderwijsmodules van de opleiding Social Work, onderzoeker en schrijver van diverse visiedocumenten als basis voor beleid op het gebied van kunst en creativiteit in het sociaal werk. Daarnaast vervul ik een rol als sociaal-artistiek verbinder tussen verschillende opleidingen en praktijkorganisaties en werk ik ook als dirigent en muzikant. Ik merk in alle domeinen waarin ik me begeef (kunst & cultuur, zorg & welzijn en educatie) dat zowel opleiders, kunstenaars als sociale professionals over de grenzen van hun domein op zoek zijn naar elkaar en nieuwe wegen om maatschappelijke meerwaarde (impact) te creëren. Om hieraan mijn bijdrage in mijn beroepspraktijk te kunnen leveren, koos ik de master kunsteducatie aan de Codarts. Inmiddels ben ik aan het einde van de studie aanbeland. Mijn drive om de sociale en artistieke wereld met elkaar te verbinden zodat de kracht van deze verbinding beter zichtbaar en voelbaar wordt en ten goede komt aan de kwaliteit van leven van mensen in (soms) kwetsbare situaties, is nog steeds hetzelfde. De manier waarop ik hierbij in de afgelopen vijf jaar de rol van aanjager en regisseur van innovatie in het gebied tussen de domeinen kunst & cultuur, zorg & welzijn en educatie op me heb genomen, vormt de basis voor mijn afstuderen als Master of Arts in Education.

Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie

In 2014 heb ik de eerste initiatieven genomen in de oprichting van een sociaal-artistiek collectief dat later is gaan heten: het Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie. Het Reisgezelschap is een netwerk van sociaal-artistiek betrokken mensen met gevarieerde expertises als student, docent, maker, begeleider, onderzoeker, ervaringsdeskundige, adviseur en/of ondernemer uit zowel het sociale als het artistieke werkveld. Het collectief van mensen - het Reisgezelschap – benut elkaar en beweegt

samen - als voertuig. We verkennen samen het sociaal-artistieke (beroeps)domein, de waarde(n) van bestaande sociaal-artistieke praktijken, het samen betekenis geven en we bouwen aan duurzame sociaal-artistieke verbindingen. Daarbij komen we nog veel grenzen tegen in het denken en de systeemgerichte organisaties. HAN sociale studies, ArtEZ hogeschool voor de kunsten (opleiding docent dans en docent theater), CultuurOost en Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en

Amateurkunst (LKCA) trekken daarom sinds medio 2017 als organisaties samen op bij het ontschotten van de systeemgerichte werkvelden sociaal en artistiek¹.

Vanuit iedere organisatie fungeert iemand als aanjager van deze beweging. Ik ben de aanjager vanuit de HAN. We komen regelmatig bij elkaar om de bewegingen en activiteiten in de verschillende organisaties uit te wisselen en op elkaar af te stemmen, ontmoetingen te initiëren, werkvormen en methodieken uit te proberen, visie te ontwikkelen en zo gezamenlijk de koers uit te zetten en bij te stellen. We hebben gezamenlijk vier sociaal-artistieke leerwerkpraktijken ingericht. Dat zijn bestaande praktijken (verderop meer hierover) waar studenten van de opleiding theater en dans van ArtEZ en Social Work van de HAN samen aan de slag zijn. Ik ben voor deze praktijken de eerste contactpersoon vanuit het Reisgezelschap. Ook zijn we begonnen met het opbouwen van een onderzoeksagenda rondom sociaal-artistiek werken. De onderzoeken worden onder meer uitgevoerd door onszelf en door studenten en alumni uit beide domeinen. Als onderzoekers komen we regelmatig bij elkaar om uit te wisselen, elkaar feedback te geven en te reflecteren op thema's die uit de verschillende onderzoeken naar voren komen. Ik voer de regie over deze onderzoeksgroep.

Sociaal-artistiek werken

Het artistiek onderzoek dat ik in dit document presenter is gebaseerd op verkenningen die ik in de afgelopen vijf jaar (samen met anderen) heb gedaan rondom sociaal-artistiek werken. Een verkenning van het gebied dat zich bevindt **tussen** bestaande organisaties, opleidingen en praktijken die zich bezighouden met het verbinden van kunst & cultuur met het alledaagse leven van mensen in soms kwetsbare situaties. Het is alles bij elkaar genomen een gebied dat het dichtst in de buurt komt van de legio praktijken, initiatieven en bedrijven die in de laatste jaren zijn ontstaan en opereren op het snijvlak van kunst & samenleving.

Dit wordt vaak aangeduid met de term *Community arts* of *participatieve kunstpraktijken* (Trienekens & Hillaert, 2015). Dit gebied kun je beschouwen als nieuw, vrij onbekend en volop in ontwikkeling als je het bekijkt vanuit bestaande organisatiesystemen en definities. Tegelijk is het gebied zo oud en bekend als de mensheid zelf omdat de kracht en betekenis van kunst & cultuur allang bekend, gevoeld en onderkend wordt in de **leefwereld** van mensen.

Dit artistiek onderzoek (en de daarop volgende thesis) is een oproep om (weer) te leren werken vanuit oeroude gedeelde waarden die gaan over ontmoeten, gemeenschapszin, samen plezier maken en de drang om te creëren en betekenis te geven. Het is niet bedoeld om nieuwe organisatorische en systeemkaders te ontwikkelen, maar een nieuw speelveld voor sociaal-artistiek werken zichtbaar te maken; dichtbij de leefwereld van mensen. Door met nieuwe ogen te kijken naar de bestaande speelvelden kan een nieuw spel ontstaan.

Er zijn tal van sociaal-artistieke praktijken waar kunst (artistiek bezig zijn) en persoonlijke ontwikkeling (als mens – en samenzijn) beiden een rol spelen. Voorbeelden van dergelijke praktijken zijn [Theaterstudio Speelscollectief](#), [Theater AanZ](#), [Theater Klare Taal](#) en [Het Wilde Westen](#). Het zijn voorbeelden van sociaal-artistieke professionals en prachtige projecten die écht verschil maken in het

¹ Op de [website van LKCA in deze publicatie](#) lees je meer over het Reisgezelschap.

leven van mensen in allerlei (kwetsbare) situaties en dit graag willen continueren en verduurzamen. Het zijn voorbeelden van praktijken die noodzakelijk zijn, juist omdat zij het sociale en artistieke verbinden. Juist in die verbinding ligt de kracht, zo blijkt ook uit kunstinterventies die zich richten op het maatschappelijke probleem van eenzaamheid:

Succesvolle kunstinterventies tegen eenzaamheid kunnen niet zonder samenwerking tussen zorg, welzijn, kunst en cultuur. Dat betekent niet dat die samenwerking ook vanzelfsprekend is. Vaak worden projecten onterecht gekaderd in één van beide domeinen: sociaal-artistiek lijkt te sociaal voor het artistieke en te artistiek voor het sociale. Maar de kracht van dergelijke kunstprojecten is juist te vinden in de overlap tussen verschillende sectoren. Want ondanks de verschillen tussen sociale en artistieke professionals, werken ze uiteindelijk vaak aan eenzelfde missie: het verbeteren van de kwaliteit van leven van (eenzame) mensen. (Van den Beld, et al 2019)

De kracht ligt in het verbinden van het sociale met het artistieke. Vandaar uit kan er maatschappelijke waarde ontstaan. De waarde van sociaal-artistieke praktijken en ontmoetingen wordt (nog) lang niet altijd herkend door sociale en artistieke werkvelden en achterliggende beleidsmakers en opdrachtgevers. Er ligt een opdracht om aan te tonen dat het sociale en het artistieke daadwerkelijk waarde heeft – vooral ook als de twee in verbinding zijn met elkaar.

Sociaal-artistieke ontmoetingen

Vanaf de eerste ontmoetingen – je zou kunnen zeggen start van de reis van het reisgezelschap – benoemden we als betrokkenen dat we samen op verkenning wilden gaan in plaats van werken met een vooropgesteld plan. We wilden al doende gaan ontdekken, reflecteren, bijstellen en volgende stappen zetten. We zijn met andere woorden op incrementele wijze gaan ontwerpen (Beekers, Kroes, Van Rosmalen, 2017). We zijn al experimenterend, handelend een route gaan banen vanuit een gezamenlijke wens om de wereld van kunst & cultuur en zorg & welzijn meer met elkaar te verbinden. Door vanuit aandachtige waarneming acties uit te voeren, verschillende methodieken en werkvormen uit te proberen en steeds te reflecteren met elkaar ontstond gaandeweg een pad, een plan, een koers. Zo hebben we al doende, bewegende, reizende uitgeprobeerd en ontdekt wat het doel van de reis kon zijn, de manier van reizen, wie dan passende reisgenoten zijn, wat de bagage is die je nodig hebt en wat het oplevert. We zetten een stip op de horizon en zijn gaan lopen, bewegen, vliegen. Als een zwerm spreeuwen die steeds van richting en vorm verandert (Beekers, Kroes, Van Rosmalen, 2017).

Op deze manier zijn we als Reisgezelschap sociaal-artistieke ontmoetingen gaan organiseren. We hebben zo in de afgelopen jaren talloze ontmoetingen zelf georganiseerd en in combinatie met bestaande (onderwijs)activiteiten van één van de organisaties². We hebben zo ervaring opgedaan met en een verscheidenheid aan ontmoetingsvormen, werkwijzen en manieren van samenwerken. Op basis van deze ervaringen probeerden we meer van hetzelfde of juist iets anders uit.

Als artistiek onderzoek presenteer ik nu zes ontmoetingen die ik in de afgelopen jaren vanuit het reisgezelschap (in samenwerking met anderen) heb georganiseerd. Het waren experimenten in verschillende vormen van sociaal-artistiek ontmoeten en wat er dan in die ontmoetingen kan ontstaan. Ik heb mezelf daarbij de vraag gesteld: ***Hoe kun je op verschillende manieren sociaal-artistieke ontmoetingen creëren en wat is daarvan het effect op de aanwezigen?***

Opbouw

Nu volgt de weergave van de zes ontmoetingen. Eerst wordt daarbij verteld over de voorbereidingen. Dan volgt de weergave van de ontmoeting zelf in video, foto en/of woordelijke weergave. Als laatste worden de reacties van een aantal deelnemers weergegeven. Soms zijn deze al verwerkt in het videoverslag. De video's waar naar verwezen wordt zijn apart bijgevoegd.

² De animatie 'Route Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie' waarin een indruk van de eerste reeks ontmoetingen wordt gegeven, is apart bijgevoegd.

1. Eerste Reisbijeenkomst – dromen verkennen en plannen maken

De eerste ontmoeting vond op 15 november 2016 plaats en was de eerste ontmoeting die we als Reisgezelschap organiseerden in samenwerking met studenten van de minor creativiteitsontwikkeling van de HAN. We wilden met al wie geïnteresseerd was om mee op reis te gaan kennismaken en samen zoeken naar waar de reis over zou moeten gaan en welke stappen dan wenselijk waren.

1.1 Informatie vooraf

DAGOPZET 15 november Kunst & Maatschappelijke Inclusie

Tijd	Inhoud	Toelichting
8.45	Inloop	Kazerneplein 6, 6822 ET Arnhem
9.00	Aan de slag bij Theater Klare Taal	Medewerkers en spelers van Klare Taal verzorgen samen met studenten van de HAN + Artez een ochtend vol interactieve spelvormen waaraan je afwisseld kunt deelnemen, met elkaar uitwisselen en observeren
12.30	Lunch	
13.30	Actieleren	Martha van Biene (lector Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief bij de HAN) vertelt over actieleren en begeleidt ons daarna in het gezamenlijk uitwerken van doelstellingen, resultaten en activiteiten voor het Reisgezelschap
16.00	Borrel	

1.2 Draaiboek

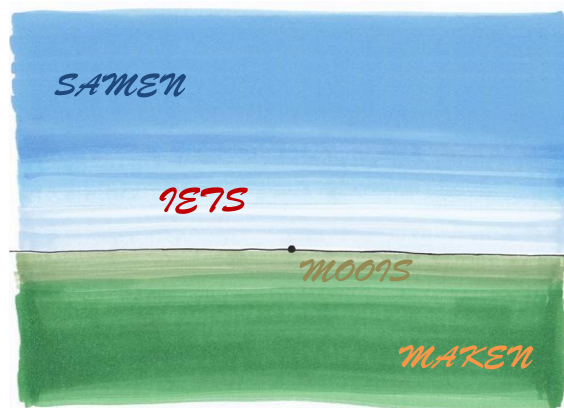
Tijd	Inhoud	Verantwoordelijken	Vragen/opmerkingen
8.45	Inloop		Coehoornkazerne Kazerneplein 6, 6822 ET Arnhem Koffie/thee staan klaar in het café of lokaal ernaast
9.00	Welkom en focus van de dag		Repetitieruimte Klare Taal Laptop meenemen Focusvragen op papier (zie onder) Hand-out achtergronden en presentatie
9.10	Kennismakingsspel		Iedereen kan meedoen
9.25	Energizer		Iedereen kan meedoen
9.40	Korte reflectie		In duo's adhv focusvragen. Antwoorden opschrijven.
9.45	Wie wat waar is Klare Taal		Uitleg over uitgangspunten en werkwijze Theater Klare Taal. Aankomst spelers Klare Taal en gezamenlijke warming-up.
10.15	Cabaret Pauze na uitleg		Cabaret ontwerpen en opvoeren over elkaars werkveld/domein/discipline.

			Iedereen kan meedoen Koffie/thee in het café
11.30	Het beste bedrijf		Een bedrijfje opzetten waarin de krachten van de groepsleden naar voren komen. Iedereen kan meedoen. A3 papier en stiften
12.15	Korte reflectie		In duo's adhv focusvragen. Antwoorden opschrijven.
12.20	Observaties		Observatoren delen kort antwoorden op de vragen
12.30	Lunch		
13.30	Bevindingen onderzoek studenten HAN		Lokaal 0.11 Laptop meenemen Presentatie van bevindingen vooronderzoek en ochtenddeel uitmondend in een aantal dialogvragen (kwesties, dilemma's, kansen, ideeën, thema's) die startpunt vormen voor het middagdeel Dialogvragen op aparte papieren
13.40	Inleiding in actieleren		Handout actionlearning (zie bijlage)
13.50	Werkplan Reisgezelschap Ondertussen ergens pause		Vanuit de vragen van studenten in gemengde groepen aan de slag met het uitwerken van doelstellingen, resultaten en activiteiten met als uitkomst een werkplan. Zowel geschreven als beeldend. Canvastegels + stiften Koffie/thee in het café
15.00	Werkplan Reisgezelschap		Uitwisselen opbrengsten van de verschillende groepen en bekijken van gezamenlijkheid.
15.30	Terugblik, opbrengst van de dag, vervolgstappen en afspraken		Terugblik en opbrengsten mbv focusvragen Hoe gaan we om met het werkplan? COP bijeenkomsten plannen
16.00	Borrel		

Algemeen:

- studenten maken foto- en videoverslag van de dag. Eventueel andere aanwezigen ook die willen.
- observaties en korte reflecties worden verzameld

1.3 Presentatie Reisgezelschap en focus van de dag

Kunst & Maatschappelijke Inclusie

- Verbindingen tussen domeinen kunst/ cultuur en zorg-welzijn versterken
- Ontschotting, grens- (en fonds)doorbrekend samenwerken
- Studenten vroeg(er) in de opleiding interdisciplinair laten samenwerken
- Nieuwe manieren van samenwerken onderzoeken en zichtbaar maken, gezamenlijk ontwikkelen

Cleavinga (2012)

Vragen voor vandaag

- Wat is onze bestemming, koers, droom, queste?
- Wie maakt deel uit van het gezelschap en wat maakt dat we echt mede-eizigers zijn en geen toevallige passanten?
- Hoe komen we bij onze bestemming? Wat gaan we onderweg doen?

Bronnen

Cleavinga, Sikko (2012). *Cultuur nieuwe stijl. Praktijkboek community arts en nieuwe cultuurfundies*. Amsterdam: Pck publishing.

Schrijnen-van Gastel, A. & Heckman, F. (2013). *The journey. New didactics in art education*. Rotterdam: Codarts.

1.4 Hand-out Actieleren

Action Learning is een leerfilosofie die in de jaren '40 is ontwikkeld door de Britse managementconsultant en professor Reg Revans (1907-2003). Het is ontstaan toen Revans managers van een kolenmijn in kleine groepen met elkaar liet samenkomen om ervaringen te delen en elkaar vragen te stellen over wat ze hadden gezien en gehoord. De productiviteit steeg vervolgens met 30%. In de decennia daarna werkte hij zijn inzichten verder uit tot een veelgeprezen en toegepaste methodiek, die door vele grote organisaties wordt toegepast. Nokia, Samsung, General Electric en Boeing maken gebruik van Action Learning om complexe vraagstukken te doorgronden en het lerend vermogen van de professionals te vergroten. De Nederlandse naam voor Action Learning is actie leren. Het begrip teamleren wordt graag gebruikt daar waar het gaat om groepen mensen die leren in teams. Action Learning is gericht op het bespreken en oplossen van gecompliceerde en urgente vraagstukken en kwesties. De kracht van de filosofie schuilt in het stellen van de juiste vragen en het nauwgezet luisteren, reflecteren en interacteren. De dialoog is leidend. Zie hieronder enkele handvatten.

Dialoog en Discussie

Dialoog

- Tweegesprek
- Onderzoeken van de vraag achter de vraag
- Vragen en doorvragen
- Van de ander iets willen weten
- Aanvullen i.p.v. invullen
- Nieuwe kennis opdoen
- De kwaliteit/kennis van je collega wordt zichtbaar
- Het kan wel als.....

Discussie

Ja maar
Ik vind dat.....
Eigen mening opdringen
Deponeren van je mening
Gelijk willen hebben
Vasthouden aan eigen visies (patroon)
Bestaande kennis handhaven
In de verdediging schieten, er komt geen kennis vrij
Het kan niet want

Parktijk en theorie systematisch en planmatig verbonden

In een werkomgeving krijgt Action Learning vorm door continue de koppeling tussen praktijk en theorie te maken. Professionals zijn in de gelegenheid zelf 'mini-theorieën' te maken, van waaruit zij hun praktijken anders en soms vernieuwend uitvoeren. Professionals maken op die manier een unieke inhoudelijke ontwikkeling door. In een leergroep (team) wordt naar de meest passende richting of aanpak/oplossing gezocht, waarbij creativiteit en durf onontbeerlijk zijn. Door continu te reflecteren op het proces en de eigen rol, wordt het *collectieve kennisniveau* verhoogd en worden nieuwe vaardigheden ontwikkeld. Zelfs vraagstukken en kwesties die onoplosbaar lijken, kunnen op deze manier het hoofd worden geboden.

Pragmatische professionals

Action Learning is zeer geschikt voor *pragmatische professionals* die naast inhoudelijke ontwikkeling ook echt resultaat willen boeken in hun praktijkomgeving. Fictieve cases zijn uit den boze, dus de eigen organisatie, de eigen vraagstukken die zich aandienen is het speelveld waarbinnen de professional leert. Alleen met dialoog en actie kan het onderstaande worden bereikt.

Actie leren = teamleren

Bij teamleren zijn feedback, feedforward en reflecteren sleutelbegrippen

Bij teamleren gaat het om de volgende uitgangspunten:

- Teamleren betekent dat teams op grond van werkervaringen komen tot reflectie en begripsvorming en in het werkproces ontstaan verbetering en vernieuwing.
- Het resultaat van teamleren is meer leerbereidheid, een beter werkproces.
- Teamleren vindt alleen plaats als een teamlid in de gelegenheid is zijn kennis te delen en bereid is collectief te leren.
- Er dient regel- en stuurcapaciteit te zijn toegekend aan het team of deze wordt gaandeweg geconcretiseerd en geformaliseerd. Het zijn of worden de kaders waarbinnen het team zijn werk uitvoert.

Teamleren = competenties ontwikkelen

Door gezamenlijk te reflecteren op onderlinge relationele zaken en cliënt-/klantgebonden situaties spreken teamleden elkaars competenties aan en verwerven zij nieuwe competenties. Competentie wordt hierbij opgevat als:

- leren leren;
- een combinatie van kennis, attitude en vaardigheden;
- zich competent voelen;
- samen werken aan het in stand houden van een competent team;
- transities en transformaties bewerkstelligen (professionals zijn dragers en ontwikkelaars van innovaties)

1.5 Opzet dialoogsessie

In dialoog over Kunst & Maatschappelijke Inclusie

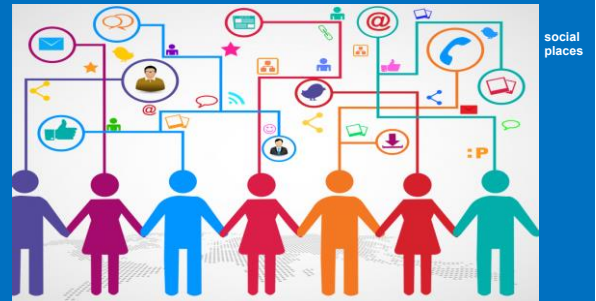
Martha van Biele
Lector Lokale dienstverlening vanuit
klantperspectief

15 november 2016

Community of Practice

'Communitie of Practice' (CoP) is een groep mensen die hun kennis en ervaringen rond een bepaald thema of vakgebied delen en met elkaar en leren om beter met de vraagstukken en uitdagingen in de praktijk om te gaan.

In dialoog

Er is een tafelcoach

De tafelcoach nodigt de groep uit 1 minuut na te denken/op te schrijven wat het idee is rondom de vraag (dialoogkaart).

De tafelcoach nodigt 2 personen uit die vertellen wat ze hebben opgeschreven.

De groep kiest uit wat van die twee zaken het eerst wordt besproken, daarover gaan we in gesprek.

Wat nog niet is gezegd en toch is opgeschreven wordt ook nog ingebracht.

De tafelcoach laat het gesprek regelmatig samenvatten.

We kijken welke acties mogelijk zijn (actie kaart) en wie de actie-eigenaar is (of meerdere)

We doen een out of de box rondje over hetzelfde onderwerp: we denken nog 1 minuut na over alternatieve mogelijkheden. Wat levert dit nog op?

De reis van...

Aan de slag!

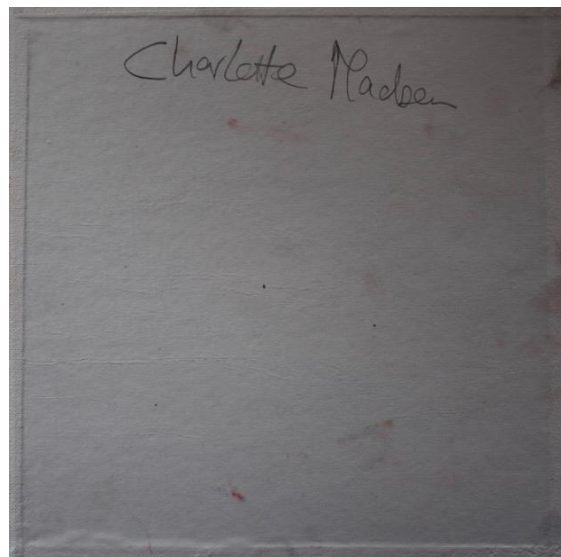
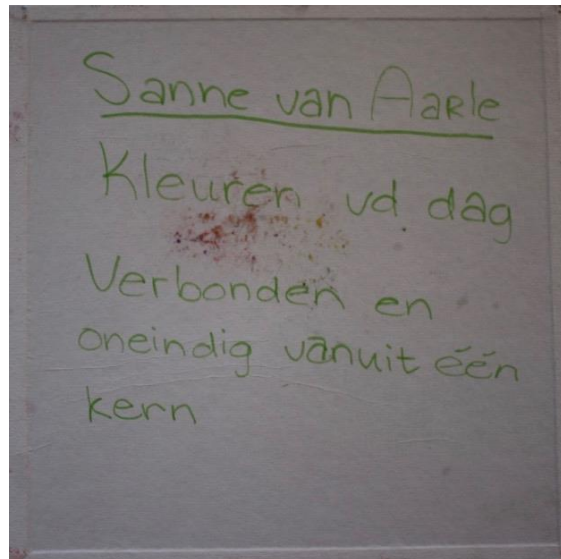

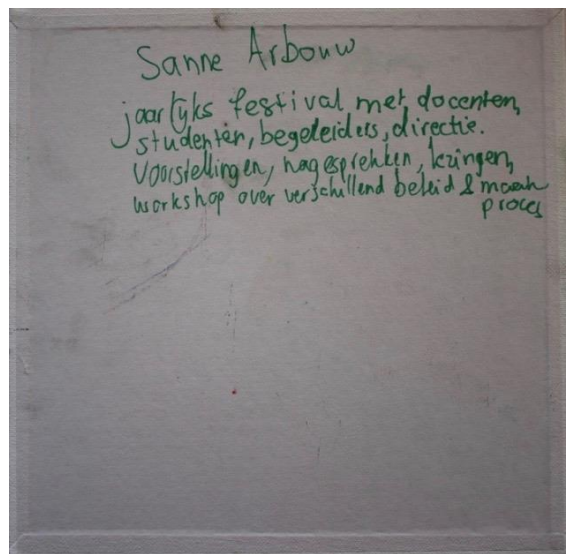
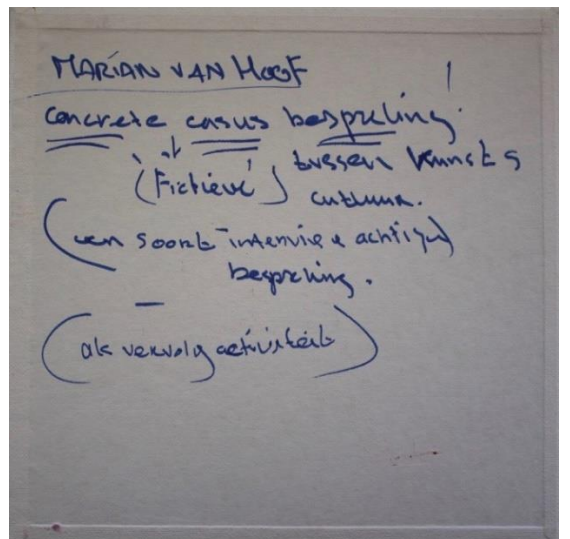
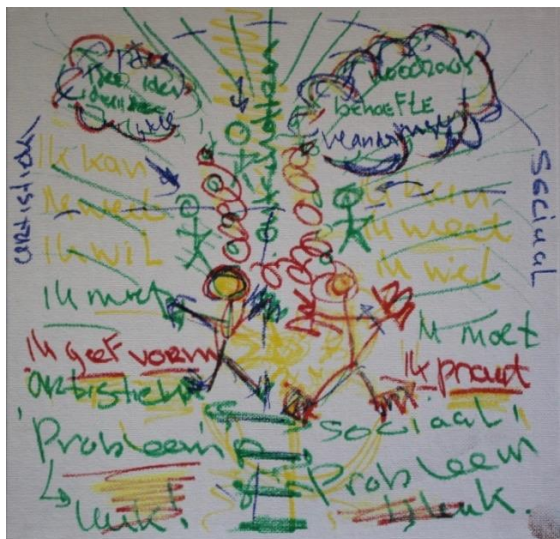
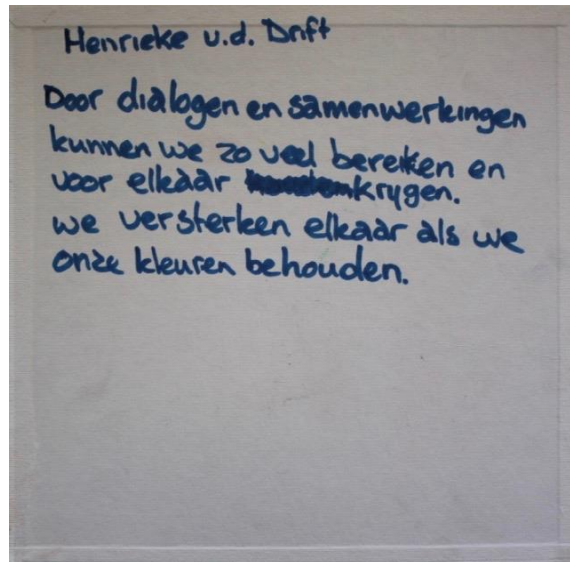
1.6 Idealen, ideeën en reflectie in beelden en woorden

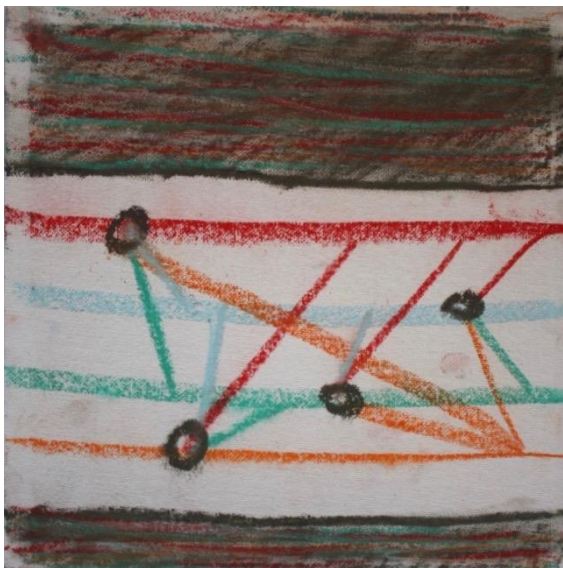
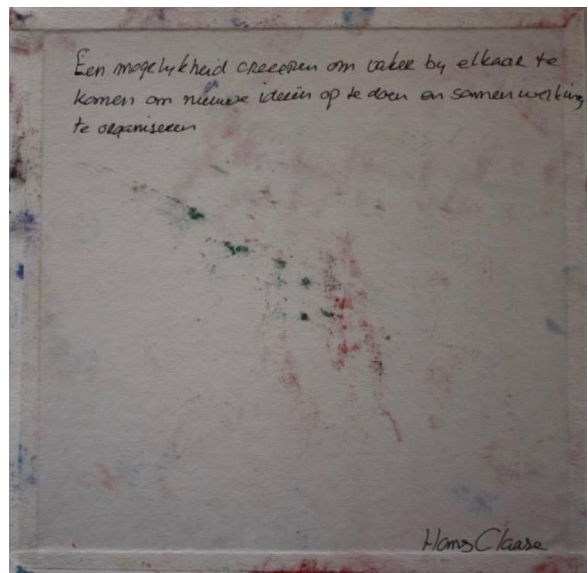
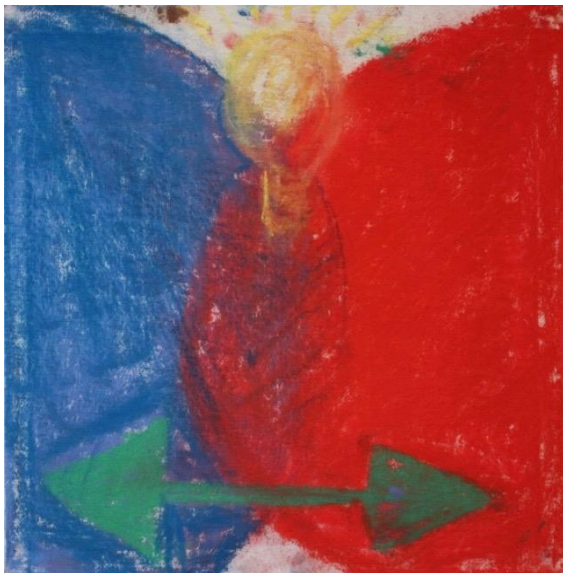
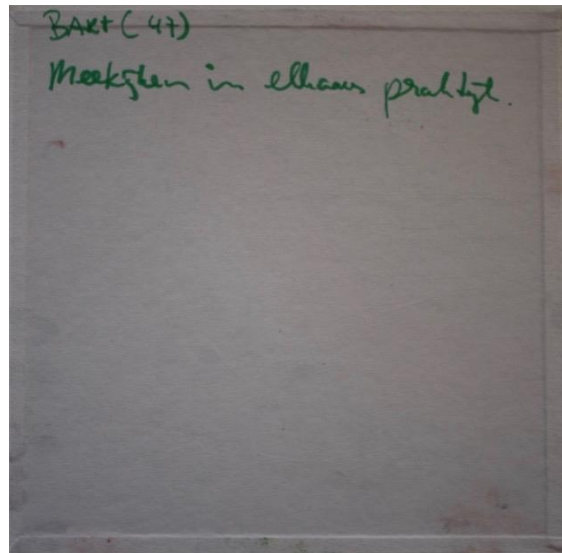
Voorkant

Achterkant

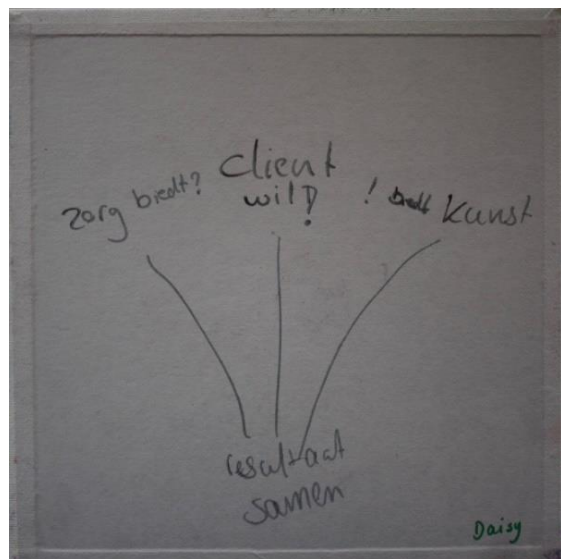
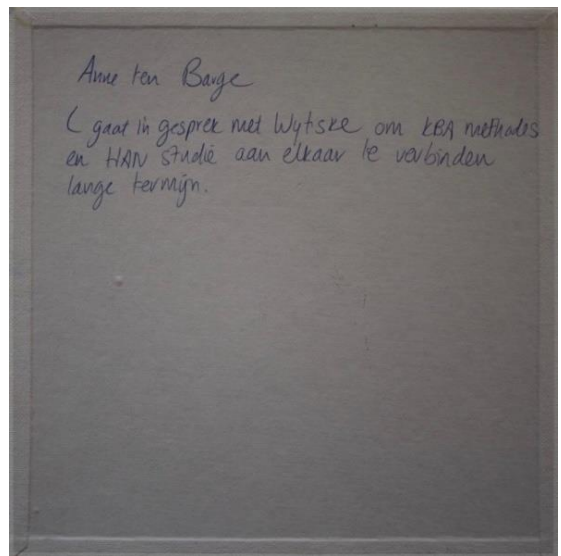
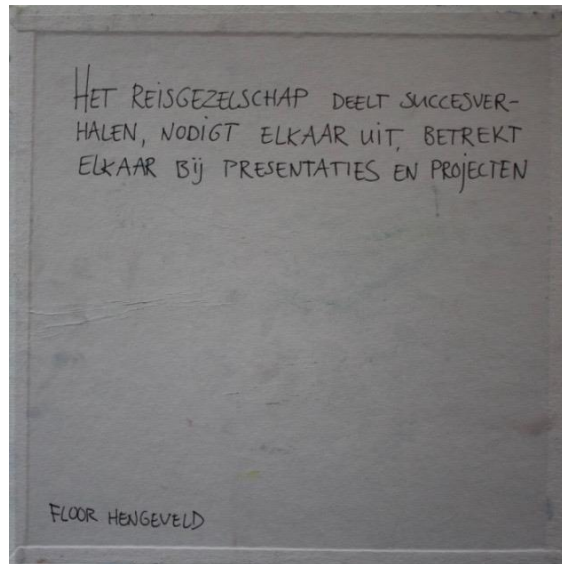
Als kunstenaars en de zorg & welzijn
sector samen de wijk in 'en mensen
uit de wijk aanspreken, hun interesse
tonen en samen de wijk 'verkenen'.
Verder is iedereen samen laten komen,
met elkaar in gesprek laten gaan
en verhalen uitwisselen.

- Contact houden, in ieder geval
met de meiden v.d. HAN
 - Meer verdiepen in diverse
organisaties
- Demi Neerings

Fenna van Hout
zoek bij ieders (professionele) kwaliteit
de juiste rol en bepaal samen eigenaarschap.
Alle stukjes samen vormen 1 geheel.

Carolien Nijhuis
 Sociaal = eerst denken
 Kunst = eerst doen.
 Middenweg = elkaar betrekken, blijvend communiceren en evalueren. Zodat doen (kunst) en denken (sociaal) elkaar kunnen versterken, en hetzelfde/juiste doel kunnen bereiken volgen en er Synergie is. Om wijzigen woorden te herhalen
 Samen iets moois maken.

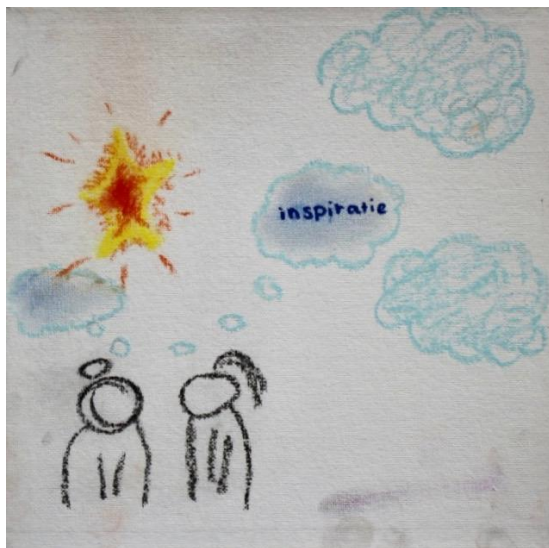
De verdeeldheid en multi cult-
 uraliteit onderzoeken in een
 Land als Amerika. NY.
 Spiegelen, opnieuw Luisteren, kijken,
 praten & confronteren om weer
 in gesprek te komen!

Christa Verhoeven
 Dit is mijn visie. Eerst lopen onze lijnen
 door elkaar. Na het uitwisselen van verhalen
 zijn we iets meer één. Na speeddaten en
 mee lopen met elkaar, met wie je een klik
 hebt en beide op het kijken hoe je problemen
 (cases, situaties uit de praktijk) oplost, ben je samen één. En ik wil samen
 één worden.

Jacqueline
hemel en aarde
verbinden
door te werken
aan een netwerk,
aan focus en aan
concrete opbrengsten
die deelbaar zijn
en wortel schieten

De vorm die ontstaat wanneer diverse
mensen contact leggen.

Daniëlle Koenen

- knopen en verbindingen leggen
- sekvensen op vitale dynamiek tussen
kunst en zorg/welzijn

Hans Nijens

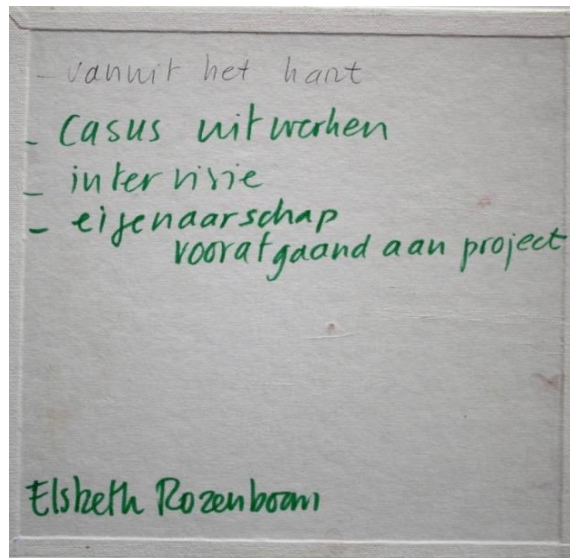
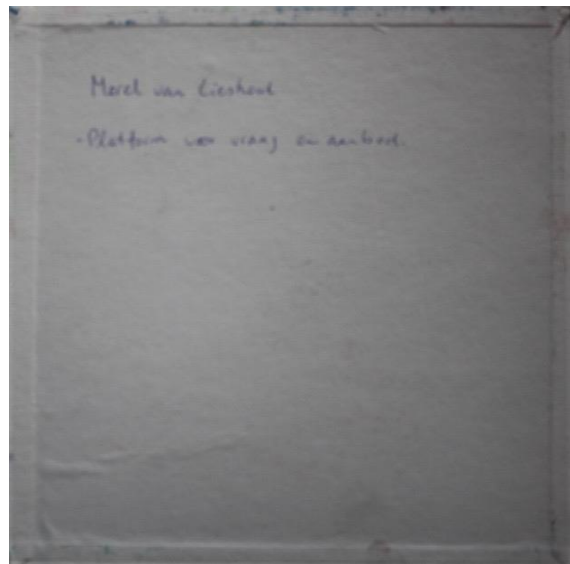
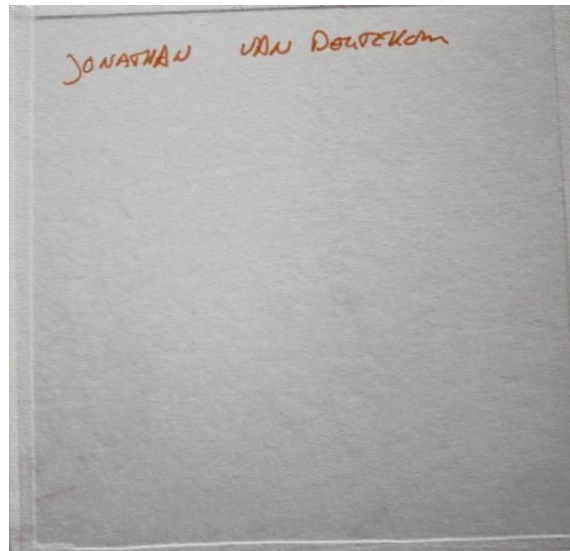
MET KUNSTENAARS,
 WERKERS SOCIALE DOMEIN
 EINDGEBRUIKER NAAR
 SCHIERMONIKDOG - DIRECTIE,
 STUDENTEN, DOCENTEN ETC
 WEEK LANG MET ELKAAR WERKEN
 LEVEN + DELEN
 INGRID

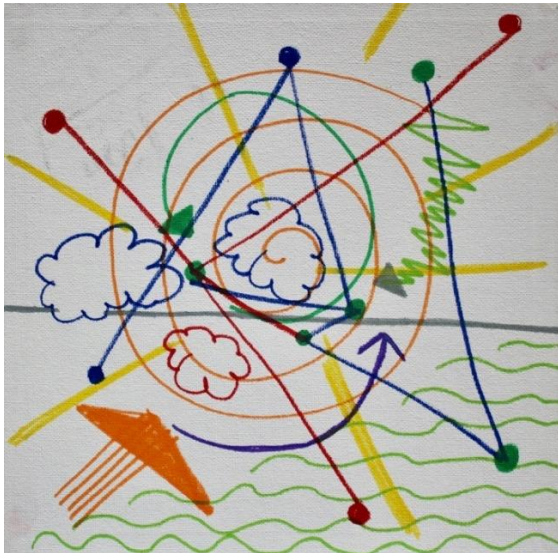

Stephanie Kersbergen
 intersectorale projecten
 binnen de opleidingen.
 Samenkomen en
 zoeken naar kruis-
 bestuiving.

We gaan op reis
 om anderen te ontmoeten
 en de werkwijze te
 zien.
 Wie is de volgende die
 de groep uit gaat
 nodigen?

EIKAAR
TERUGVINDEN
EN SAMEN
VERDER GROEIEN

Intersectorale Stages MOENE ROEVERS
We moeten elkaars wereld betreden
We moeten elkaars taal leren spreken
Loop een dag/tijd mee in de wereld
van de 'zorg' of 'kunst'
En praat samen over wat je
tegen komt en hoe je elkaar
Sterker maakt

1.7 Terugblik van diverse aanwezigen

Sanne, Demi, Carolien, Christa en Daniëlle (studenten HAN)

Veel! Veel verschillende mensen, veel verschillende perspectieven en veel goede gesprekken die hebben geleid tot een waardevolle dag afgelopen 15 november. Voor ons was de ontmoetingsdag erg leerzaam en onze nieuwsgierigheid naar meer is opgewekt. Mooi en fijn om te zien met welke gezamenlijke voedingskracht aan een dag die hopelijk leidt Vragen die bij ons achteraf zijn anderen: 'Zouden we bij elkaar praktijk?', 'Hoe kunnen we 'Wat gaat het project voor 'Wie is waar verantwoordelijk we nog niet meteen antwoord zijn wel vragen die nog wat brengen. Hopelijk was de dag zien we elkaar nog eens tijdens onze (ontdekkings)reis naar de verbinding tussen kunst en zorg.

Terugblik van Fenna (beleidsmedewerker LKCA)

Als medewerker beleid bij het LKCA spreek ik vooral beleidsmedewerkers bij provincies en gemeenten of anderen die betrokken zijn bij beleid of dat voor hun eigen organisatie schrijven. En nu sta ik op 15 november 2016 in Arnhem, Huis van Puck.

Verbinding is waar iedereen naar op zoek is; tussen beleidsdomeinen, tussen instellingen, tussen mensen. Hoe vind en bereik je elkaar door middel van kunst en cultuur? De bijeenkomst bood een mooie gelegenheid om te zien hoe je stapsgewijs tot die verbinding komt. Een goede kennismaking is het halve werk. Leer elkaar en elkaars drijfveren kennen. Daarna ervaren: over wie heb je het als je beleid maakt? Niet is wat het lijkt....De vloer op met de spelers van Klare Taal; grenzen verkennen en leren kennen. En een helder verhaal van (naam van coördinator bij de zorginstelling en Caro Wicher) hoe een samenwerking voor een 'doelgroep' tot stand komt vanuit kansen, niet vanuit beperkingen. Maar ook stilstaan bij de beperkingen; wat komt er bij kijken waar beleid kan helpen om een structurele oplossing te vinden? Vervoer, vaste contactpersonen, voldoende tijd. Elementaire voorwaarden voor de verbinding. Handreikingen naar beleid en beleidsmakers.

Tot slot constructief met elkaar in gesprek over een gezamenlijk uitgangspunt om die verbinding te realiseren én te verduurzamen. Vanuit ieders ervaring, expertise en achtergrond. Krachten van hoofd en hart benutten. Daar werd ook geconstateerd; uitwisselen, kennismaken, ervaren tussen studenten van kunstvak- en sociaal-maatschappelijke opleidingen. Wanneer het beleid, van ook de opleidingen, ruimte kan geven aan die behoefte en de voorwaarden kan creëren die nodig zijn, dan lijkt aan het einde van de dag de cirkel rond.

Terugblik van Wytse (docent HAN)

We ontmoetten elkaar voor het eerst en zagen oude bekenden. Er was koffie met pepernoten. We hadden vertraging.

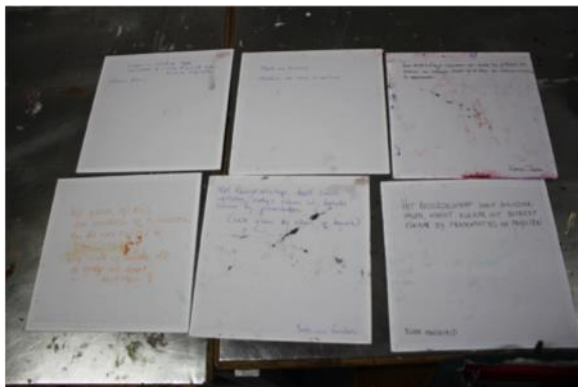

We waren Billy Billy Bob. En een olifant. En een tosti-ijzer. En James Bond. Er was een warm pleidooi voor kunst zonder zorgen. Er werd gesproken en geluncht. Er werd gedubbeld en geproost.

We begonnen gesprekken zonder eind. En begonnen nieuwe gesprekken die ook hun tijd nog wel hadden kunnen duren.

We vonden tegenstellingen, vooronderstellingen, beklommen stellingen en stonden versteld. We zagen gemeenschappelijkheden, nieuwsgierigheden, heden en toekomst.

We leerden dialoog van discussie onderscheiden. We kwamen tot acties. En tot kleurrijke beelden. En keerden toen weer huiswaarts.

Terugblik van Elsbeth en Rose (adviseurs CultuurmijOost)

We vonden het prachtig om te zien hoe de studenten er in de ochtend in slaagden om alle verschillende deelnemers met elkaar in gesprek te laten gaan en op de vloer aan het spelen te krijgen. Er was een basis van gelijkwaardigheid waardoor we ons welkom voelden. De aanwezigheid van de spelers van Klare Taal hielp daar ook erg in mee.

Elsbeth: Het middagdeel was voor mij interessant omdat we toen een concreet handvat voor lerende netwerken in de praktijk gingen toepassen. Dat kan ik meenemen naar mijn organisatie en op doorbouwen.

Rose: Ik vond het heel inspirerend te zien hoe betrokken iedereen is vanuit zijn eigen werkveld of studie. Ik zie echt mogelijkheden voor de toekomst om concreet samen te werken en bouwen. Daarbij hecht ik er belang aan dat er een structuur gevonden wordt om kansrijke ideeën te borgen.

Terugblik van Bart (docent Artez)

Zorgplan, Audit, Indicatie.

Ik dacht dat het leuk zo zijn tijdens de bijeenkomst de woorden op te schrijven die wij vanuit de kunsten niet kennen.

In het heel mooie verhaal van Sylvia Theunissen van de Driestroom zaten er al zoveel dat ik snapte dat ik er maar drie nodig had om te zeggen dat we echt in andere (talige) werelden leven, de zorgers en de kunstenaars.

Nu ik op die dag terugkijk heb ik een dubbel gevoel.

Een blij gevoel omdat ik voel dat we stappen zetten naar elkaar toe. Een somberder gevoel omdat ik ook voel hoe groot de totale afstand is. Soms overheerst het ene, soms het andere gevoel.

ArtEZ en de Driestroom zijn elkaar op straat tegengekomen. De Driestroom op zoek naar nieuwe vormen voor de zorg, ArtEZ op zoek naar nieuwe (hernieuwde) betekenissen voor haar kunst. Omdat het klikte tussen de vooruitgeschoven personen werd de samenwerking een succes.

De Zorg en De Kunsten bestaan niet. ArtEZ en de HAN bestaan eigenlijk ook niet. (kunstbedrijf en Cultuurmij Oost evenmin hoor, en het LKCA, misschien ook wel niet). De mensen die in die organisaties bezielde aan het werk zijn bestaan wel. En die ontmoeting, die heb ik gezien die dinsdag in Klarendal. En het gekke was, dat in die ontmoeting, tussen die mensen de woorden Zorgplan Audit en Indicatie helemaal geen rol speelde. Er werd juist gezocht naar nieuwe taal, een taal waarin we elkaar probeerden te begrijpen.

“Ja maar jullie van de kunst zijn altijd zo egoïstisch, of hee, egocentrisch, of, nou, eh, het lijkt altijd zo over jullie proces te gaan”

“Ja en jullie van de zorg willen altijd een probleem hebben of zien, of nouja, als er maar iets is dat opgelost kan worden”.

“Nou dat zijn wel wat ouderwetse vooroordelen over ons hoor, er verandert eigenlijk heel veel de afgelopen jaren”.

Uiteindelijk bestaan die organisaties toch uit mensen, deze mensen.

En de reis, de stappen die we zetten, is misschien nog niet helemaal een gezamenlijke reis. Het zijn veel reizen, soms een stap, soms een sprong, soms een tussenhuppeltje, of een hinkstapsprong. Veel beweging die uiteindelijk elkaar zal kruisen, of die uiteindelijk op een zelfde plek elkaar ontmoet om daar weer even stil te blijven staan.

Daar willen we wel bij zijn.

2. Pressurecooker nieuwe koers voor Theater Klare Taal

De tweede ontmoeting die ik presenteer vond in 2017 plaats en werd in samenwerking met Theater Klare Taal georganiseerd als aftrap van de Social Work derde jaars deeltijd module Sociale Professional 3.0. Deze module heb ik zelf (mede) ontwikkeld en ik was er toentertijd uitvoerend docent van.

2.1 Informatie vooraf

Wie jij bent, waar jij voor staat, wat je dagelijks meemaakt in jouw praktijk, hoe je anderen te werk ziet gaan; je neemt het allemaal mee in wat je doet en laat als lerende Sociaal Professional. Dus jij beïnvloedt ook in hoge mate de invulling van deze module, jouw medestudenten, docenten, verloop van een lesdag en de uiteindelijke resultaten. Maar dat begint hoe dan ook bij jezelf. 'Beginnen bij ik'.

We beginnen bij wat jou drijft om sociaal werker te zijn en een nog betere te willen worden. En wat je daarmee denkt te kunnen bewerkstelligen in jouw praktijk. En wat er dan nog beter en optimaler kan als lerende organisatie in dienst van de hulpverlening aan cliënten.

We beginnen 14 september in de praktijk op een plek waar 'het' gebeurt en voeren de druk daar direct flink op in een zogenaamde *Pressurecooker*

1 dag

1 praktijk

1 vraagstuk

vele perspectieven

vele antwoorden

Waarom deze dag?

Omdat [Theater Klare Taal](#) na 5 jaar haar organisatie en aanbod door wil ontwikkelen en zich daarin graag laat adviseren. De centrale vragen van de dag zijn: ***Welke mogelijkheden zijn er voor Klare Taal om zich verder te professionaliseren? Hoe kan Klare Taal zichzelf en haar aanbod optimaliseren? Welke vragen, kwesties, kansen en randvoorwaarden komen dan naar voren?***

Omdat HAN studenten sociale studies deeltijd aan de start staan van de 3^e jaars module Sociale Professional 3.0 waarin ze in (trans disciplinaire) samenwerking met betrokkenen aan de slag gaan met optimalisering van de hulp/zorg aan cliënten. Dit is de centrale opdracht waar de studenten een half jaar lang mee bezig zijn. Op deze dag komt dit hele proces van begin tot eind in hogedrukvorm ('pressurecooker') voorbij.

Deze dag is ook een initiatief van het Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie. Ze hebben de vooronderstelling dat er veel te winnen valt bij het vaker bij elkaar brengen van de domeinen kunst en zorg-welzijn. Ze hebben elkaar veel te bieden en kunnen ook veel van elkaar leren. Kunst beschikt over een aantal eigenschappen die zouden kunnen leiden tot groter welbevinden van mensen die zich

in kwetsbare posities bevinden. En het sociaal werk is door haar sociale aard een waardevolle bron voor de kunst(enaars) in de zoektocht naar hoe op andere manieren bij meer verschillende mensen een aansluiting gezocht kan worden. En hoe dat meer in samenwerking met anderen kan. Het Reisgezelschap wil daarom (jonge) belanghebbenden gelegenheid bieden om elkaar in een sociaal artistieke omgeving te ontmoeten en gezamenlijk te creëren, leren en onderzoeken.

Waar toe deze dag?

Doelen

Voor Klare Taal

- Antwoorden (set van kwesties, vragen, kansen, activiteiten) op de centrale vragen als startpunt voor een toekomstverkenning

Voor studenten

- (Opnieuw) bewust worden van de persoonlijke drive en kracht in het sociaal werk
- Inspiratie opdoen om in de eigen praktijk aan de slag te gaan met deze module
- Vogelvlucht door de module Sociale Professional 3.0 en inzicht krijgen in de centrale opdracht en belangrijke onderdelen
- Gevoel krijgen bij de realiteit, complexiteit, perspectieven, kansen en randvoorwaarden in een sociaal artistieke praktijk
- Een interdisciplinaire leerbijeenkomst ervaren

Voor het Reisgezelschap

- (jonge) belanghebbenden uit de wereld van kunst & zorg-welzijn bij elkaar brengen om de samenwerking tussen de domeinen in de dagelijkse beroepspraktijk te verbeteren

2.2 Voorbereidende opdrachten

1. Beantwoord voor jezelf de volgende vragen:

- Waarom en waartoe ben ik sociaal werker? Waar komt mijn vuur vandaan? Wat drijft mij om er iedere dag voor uit bed te komen?
- Welke persoonlijke kracht neem ik daarin mee? Wat heb ik te bieden?
- Wat maakt mij (nog niet) een sociaal professional 3.0? Waar merk ik dat aan?
- Wat zou ik met mijn drive en persoonlijk kracht in mijn praktijksituatie willen verbeteren/optimaliseren? Welke kansen, mogelijkheden, belemmeringen en randvoorwaarden zie ik?

Neem een videoboodschap op waarin je jouw antwoorden op de vragen verwerkt op een passende manier.

2. Bekijk de volgende video's

- Apple commercial: <https://www.youtube.com/watch?v=cFEarBzelBs>
 - Teaming: <https://www.youtube.com/watch?v=pV15JvPwOOE>
 - Circulaire economie <https://www.youtube.com/watch?v=S1IEb5vGaRE>
 - Geen doemdenken maar doendenken:
<https://www.youtube.com/watch?v=gK5eSGcnHZY>
<https://www.youtube.com/watch?v=i3DHtD5PpTw>
3. Lees over Incrementeel ontwerpen en samenwerken pagina 221-236 in Beekers, P, Kroes, R. & Rosmalen, J. van (2017). ***Creativiteit als uitdaging in sociaal werk. De waarde van anders.*** Bussum: Coutinho. ISBN 9789046905579.
 4. Verdiep je via internetbronnen in de begrippen *Pressurecooker*, *Hackathon*, *Ideathon* en de waarde en effecten hiervan binnen het sociaal werk.

2.3 Opzet van de dag

Met wie?

Centraal staat de ontmoeting tussen in ieder geval begeleiders en spelers van Theater Klare Taal en de HAN studenten van de 3e jaars module Sociale Professional 3.0 rondom de centrale vragen van Klare Taal. Ter ondersteuning en inspiratie voor het beantwoorden van deze vragen worden gedurende de dag korte 'inspirationshots' gegeven door mensen die in de HAN-module een onderdeel verzorgen. Verder schuiven een aantal mensen aan die graag mee willen doen en denken over de vragen van Klare Taal en/of inzicht willen krijgen in de HAN-module en/of de ontmoeting tussen het kunst- & sociale domein.

Hoe?

De dag is als leerbijeenkomst opgebouwd vanuit de ideeën van een Pressure Cooker. Hierbij wordt onder hoge (tijds)druk vanuit verschillende expertises gezamenlijk actief gezocht naar antwoorden op een vraagstuk. Het idee is dat daarbij niet alleen het resultaat telt, maar juist ook veel geleerd wordt over eigen en andermans expertise en verschillende manieren van (interdisciplinair) samenwerken.

De werkwijze gedurende de dag is vrij. Alleen de samenstelling van de groepen (zoveel mogelijk interdisciplinair) is bewust van te voren gedaan en ook de opbouw van de dag (start met centrale vragen, inspirationshots, afsluiting met resultaten uit de groepen) staat vast.

Wat gebeurt er?

De ochtend begint met een presentatie van Theater Klare Taal en een toelichting op de centrale vragen van de dag. Daarna wordt in groepen aan het beantwoorden van de centrale vragen gewerkt, regelmatig onderbroken door 'inspirationshot' ter ondersteuning en verstrooiing van de geest vanuit een van de thema's die gedurende de module aan bod komen. Aan het einde van de dag worden bevindingen van de groepen gepresenteerd aan Theater Klare Taal.

NB: Klare Taal komt aan het einde van de module graag langs bij het door studenten georganiseerde Congres+ om het vervolg te delen.

9.30	Inloop
9.50	Welkom – doel van de dag (Wyske)
10.00	Presentatie Klare Taal - 4 korte scènes - gezamenlijke warming-up - Caro vertelt over Klare Taal - Centrale vragen van de dag
10.30	Uiteen in groepen
11.00	Inspirationshot (Filosofie) van de omgevingsanalyse (Johannes Hermesen)
11.05	Uiteen
11.35	Inspirationshot Randvoorwaarden (Peter Quint)
11.40	Uiteen
12.10	Inspirationshot (Actie)leren en professionaliseren (Erik Jansen)
12.15	Uiteen
12.45	Inspirationshot Technologie in zorg&welzijn (Maurice Magné)
13.00	Lunch samen met spelers van Klare Taal
14.00	Inspirationshot Zinvol evalueren (Maarten Kwakernaak)
14.05	Uiteen – voorbereiden presentaties
14.30	Presentaties bevindingen
15.00	Terugblik op de dag en doel, reflectie op persoonlijke drive en transfer naar ieders praktijk
15.30	Borrel

Wanneer?

Donderdag 14 september 2017

Tussen 10.00-15.30

Inloop vanaf 9.30

Na afloop borrel

Waar?

In [Huis van Puck](#)

Kazerneplein 6-2

6822 GJ Arnhem

2.4 Overzicht van deelnemers

Naam	Rol
[REDACTED]	Artistiek leider Klare Taal/docent Artez/Reisgenoot Kunst & Maatschappelijke Inclusie
[REDACTED] [REDACTED]	Spelers Klare Taal
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Jeugd
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Jeugd
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Jeugd
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Welzijn en samenleving
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Jeugd
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Jeugd
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Welzijn en samenleving
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Jeugd
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Welzijn en samenleving
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Welzijn en samenleving
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Jeugd
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Jeugd
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Jeugd
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Welzijn en samenleving
[REDACTED]	HAN student Sociaal werk- Zorg

Naam	Rol
[REDACTED]	Inspirator/ontwikkelaar module
[REDACTED]	Inspirator/associate lector kenniscentrum HAN sociaal/ontwikkelaar module/ Reisgenoot Kunst & Maatschappelijke Inclusie
[REDACTED]	Inspirator/onderzoeker Kenniscentrum HAN Sociaal
[REDACTED]	Inspirator/onderzoeker Levensloopbegeleiding Autisme kenniscentrum HAN sociaal
[REDACTED]	Inspirator/docent HAN
[REDACTED]	Dagvoorzitter/docent HAN/ ontwikkelaar module/ Reisgenoot Kunst & Maatschappelijke Inclusie
[REDACTED]	Ontwikkelaar module
[REDACTED]	Docent HAN
[REDACTED]	Docent HAN
[REDACTED]	Leercoach/docent HAN
[REDACTED]	Leercoach/docent HAN
[REDACTED]	Leercoach/docent HAN
[REDACTED]	Verslag van de dag / PR en communicatie HAN
[REDACTED]	Beeldverslag van de dag / PR en communicatie HAN
[REDACTED]	
[REDACTED]	Adviseur CultuurmijOost / Reisgenoot Kunst & Maatschappelijke Inclusie
[REDACTED]	Reisgenoot Kunst & Maatschappelijke Inclusie
[REDACTED]	
....	Docent Artez
[REDACTED]	
.....	Student Artez
[REDACTED]	
...	

2.5 Videoverslag van de ontmoeting en reacties van aanwezigen

Bekijk de video: '2 Videoverslag Ontmoeting 2 Pressurecooker Sociale Professional 3.0 & Theater Klare Taal'

Video: Pressurecooker 14 september 2017
Afttrap SSD 3^e jaars module Sociale Professional 3.0

1 dag
1 praktijk
1 vraagstuk
vele perspectieven
vele antwoorden

3. Uitwisseling over dilemma's uit vier sociaal artistieke praktijken

De derde ontmoeting vond ook in 2017 plaats en werd door mij en de andere aanjagers van het Reisgezelschap georganiseerd voor Reisgenoten; professionals, studenten en ervaringsdeskundigen uit verschillende sociaal-artistieke praktijken die zich hadden aangesloten bij het Reisgezelschap en met elkaar wilden uitwisselen rondom de dilemma's die ze in de praktijk tegenkwamen.

3.1 Informatie vooraf

Ontmoeten rondom sociaal artistieke dilemma's

Op vrijdag 8 december organiseert het Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie een inspirerende ochtend en middagsessie in het Atelier Beeldend van de HAN. We delen ervaringen uit de praktijk van het sociaal artistiek werken en de dilemma's die we daarbij tegenkomen. We lunchen samen en kijken naar de transities binnen de gemeente en wat de nieuwe wetten als WMO, participatiewet en jeugdwet als kansen kunnen betekenen. Daarna werpen we een blik in de toekomst van het reisgezelschap.

3.2 Opzet van de dag

- 9.00 Eerste ontmoeting tussen studenten Artez en HAN
- 10.00 Welkom, koffie en highlights van het Reisgezelschap
- 10.15 Uitleg over de locatie Atelier Beeldend
- 10.30 Pitchen van vier dilemma's
- 10.45 Aan het werk met de dilemma's aan de hand van de vijf stappen methode
- 11.45 Korte reflectie
- 12.00 Lunch
- 13.00 Transitie bij de gemeente
- 14.30 Visie en actieplannen van het Reisgezelschap voor 2018
- 15.00 Afsluiting

In het ochtenddeel zullen studenten een belangrijke rol hebben. Een aantal studenten van sociale studies van de HAN gaan samen met een aantal studenten van Artez aan de slag met de dilemma's die ingebracht worden. Ze gaan dus met elkaar in dialoog rondom de thema's en vanuit hun eigen expertise en visie om tot gezamenlijke adviezen te komen.

3.3 Intervisie: de vijf stappen methode

Fasen	Omschrijving	Tijd
Fase 0	Benoem een gespreksbegeleider. Deze zorgt ervoor dat: - de fasen doorlopen worden zoals beschreven is - iedereen de gelegenheid krijgt aan het woord te komen - de tijd die voor een fase staat niet overschreden wordt. Eerder overgaan naar een volgende fase kan, maar komt niet zo vaak voor als de fase zorgvuldig doorlopen wordt.	1 min
Fase 1	Vraagintroductie: De inbrenger introduceert zijn of haar vraag en geeft een beknopte toelichting.	5 min
Fase 2	Probleemverkenning: De groepsleden verkennen de vraag door het stellen van vragen. Zij maken daarbij gebruik van de technieken en vaardigheden die ze kennen uit bijvoorbeeld de lessen Contact maken en gespreksvaardigheden. Denk aan: open vragen, samenvatten, luisteren, doorvragen, reacties, stiltes, benutten van vier gespreksniveaus (inhoud, procedure, relatie, gevoel).	15 min
Fase 3	Herformulering: - Ieder groepslid formuleert wat volgens hem/haar écht het probleem (achter het probleem) is. - De inbrenger die dit heeft aangehoord, formuleert nu nogmaals zijn vraag of probleem.	15 min
Fase 4	Advisering: - Ieder groepslid formuleert tenminste één advies voor de inbrenger. - De inbrenger reageert op de adviezen met wat aanspreekt en wat niet en benoemt waar hij/zij in ieder geval mee aan de slag wil gaan.	15 min
Fase 5	Evaluatie: - De inbrenger evalueert het intervisieproces door te vertellen hoe hij/zij het ervaren heeft en wat het effect van de ingebrachte input van de groepsleden is. - Ieder groepslid vertelt hoe hij/zij het ervaren heeft en wat hij/zij voor zichzelf mee neemt (naar de praktijk)	10 min
	Benodigde tijd 1 uur	

3.4 Videoverslag van de ontmoeting en reacties van aanwezigen

Bekijk de video: '3 Videoverslag Ontmoeting 3 sociaal artistieke dilemma's'

3.5 Reflectie van een student

Buiten vielen de sneeuwvlokjes en binnen viel het kwartje.

Ik verwachtte eigenlijk niks van tevoren en kwam met een heel nieuw vakje in mijn hoofd terug. Er ging een hele wereld voor me open. Er is nog niet alles geordend in dit vakje omdat het zo snel met zo veel nieuw inhoud gevuld werd... met heel veel inspiratie, heel veel diepgang, heel veel nieuwe mensen die ik mocht ontmoeten, heel veel meningen, ideeën, kennis, vragen, antwoorden, mogelijkheden, wensen....

Vanaf jaar 1 van mijn studie heb ik steeds opgeschreven dat ik dans en zorg dicht bij elkaar wil brengen en nu kwam ik bij een bijeenkomst terecht waar mensen hieraan al werken en er al best veel stappen zijn gemaakt. Ik voelde me altijd een beetje "alleen". In het ziekenhuis en in de zorg omdat niemand anders de connectie naar kunst zag en soms ook op de kunstacademie omdat ik het moeilijk vond om mijn affiniteit voor deze samenwerking echt tot leven te laten komen. En daar stond ik dan – in een ruimte met allemaal mensen die het net zo belangrijk vinden als ik en dat voelde heel erg fijn.

Voor mij is het ongelooflijk hoeveel er mogelijk blijkt te zijn. Vaak hoorde ik: "ik durf nou even te dromen" en geen 10 minuten later waren er al eerste stappen gemaakt en de droom was al heel veel dicht bij een mogelijke realiteit dan dat de persoon had kunnen verwachten. Dan blijkt het natuurlijk soms nog moeilijk te zijn om alles ook echt in de praktijk mogelijk te maken. Maar net zo snel worden problemen opgelost, verschillende mogelijkheden gediscussieerd en wouden mensen er actief iets aan doen. Natuurlijk werd er veel gepraat op zon dag.. maar voor mijn gevoel wordt er ook net zo veel gedaan.

De samenwerking tussen zorg/welzijn en kunst heeft een enorme kracht volgens mij en het is fantastisch om te zien hoeveel energie mensen er al in stoppen.

Hoe mooi is het als zo veel verschillende mensen bij elkaar komen? Allemaal met een eigen achtergrond, met andere ervaringen, kennis en die heel hard voor hetzelfde doel werken. Hoe dat er dan ook uit gaat zien. Want eigenlijk is er is voor mijn gevoel niet een doel. Het voelt als veel ideeën, mogelijkheden, doelen die aansluiten bij een visie, een droom.

En dat... terwijl ik het gevoel had ontzettend vrij te kunnen zijn. Ik moest niet een bepaalde mening hebben, ik moest niks zeggen. Maar had ik behoefte iets te zeggen werd er na geluisterd en ik voelde me serieus genomen en gehoord. Het is juist belangrijk dat verschillende meningen bij elkaar komen, van elkaar kunnen leren en dat niks afgedwongen hoeft te worden.

Dat sluit mooi aan bij een gesprek wat ik tijdens de bijeenkomst kon voeren. Wanneer is het inclusief werken en wanneer dwingen we misschien een doelgroep iets op puur omdat wij dan voor ons het gevoel hebben inclusief te kunnen werken? Ontstaat het alleen door mijn energie die ik erin kwijt kan, door mijn initiatie of komt het echt van allebei de kanten? Wanneer push ik iemand misschien ook te ver omdat ik in mijn hoofd een idee van inclusief werken heb? Wat gebeurt er als ik mezelf een beetje terugtrek? Heeft de andere persoon dan nog steeds zo veel behoefte aan mijn werk zodat het

doorgaat?

In mijn stage met bejaarden heb ik vaak het gevoel dat ze de noodzaak om te bewegen niet meer zien. Ik voel de noodzaak om te bewegen heel erg en vind het ook voor deze doelgroep heel erg van belang. Maar wanneer ben ik het die het ziet, voelt en pusht en wanneer werk ik op dit soort momenten inclusief? Ik vind dit een hele spannende vraag en volgens mij bevinden wij ons dan allemaal op een smalle lijn.

Het is me vooral bijgebleven dat het helpt om je wensen, dromen te uiten en om het met zo veel mogelijke verschillende mensen erover te hebben. Veel mensen hebben veel ideeën en verschillende mensen hebben verschillende ideeën. Als je steeds maar met dezelfde mensen gaat praten blijf je in je veilig gebied en het is heel moeilijk om echt tot vernieuwing te komen.

Dromen en wensen zijn natuurlijk heel vaak positief benadrukt. Maar ook over dingen die een negatief bijmaak hebben – een probleem, een dilemma, dingen waar je het misschien niet zo graag met zo veel mogelijk mensen over wil hebben – kunnen zich ontwikkelen als iemand durft deze te delen.

Uit een negatief bijmaak kan een ontzettende kracht ontstaan. Voor mij is het een “must” om met elkaar ervaringen uit te wisselen en daarom ook door de fouten van anderen te kunnen leren.

Bij de reisgezelschap heerst een hele fijne sfeer en ik voelde me meteen uitgenodigd om dingen bij te dragen en zou nooit bang zijn om ook een leermoment te delen.

Mijn wens zou zijn dat de reisgezelschap actiever in ons studieprogramma opgenomen gaat worden.

Ik had nu de kans erbij te kunnen zijn en het zou voor zo veel meer mensen belangrijk kunnen zijn.

Midden in het studieprogramma maar zeker ook daarna, als alumni.

Ook al wil niet iedereen na het afstuderen inclusief gaan werken of een samenwerking met een andere discipline aangaan vind ik het toch ontzettend belangrijk dat iedereen er kennis mee maakt.

Het levert zo veel op, biedt zo veel mooie kansen en ook al begin je maar anders over dingen na te denken – dat vind ik al goed genoeg.

Soms heb ik het gevoel dat heel veel studenten eerst de diepte in gegooid moeten worden en daarna pas kunnen zien wat een kans ze er eigenlijk hebben gekregen. Daarom zou ik de reisgezelschap sneller en meer in het studieprogramma inzetten.

Na een inclusie - project op school hoorde ik van zo veel mensen dat ze het geweldig vonden, dat ze dat nooit hadden verwacht, dat ze erg hebben genoten, dat het hun ontzettend veel energie heeft kunnen geven terwijl ze er van tevoren tegen op zagen, het te spannend vonden, niet wisten hoe ze er mee om moesten gaan. Als we er vaker mee in aanraking komen, hoop ik dat de zenuwen en de stress bij veel studenten verdwijnen en ze meer durven om met verschillende doelgroepen aan de slag te gaan zonder dat het een verplicht onderdeel van het studieprogramma is.

Mogelijkheden om de reisgezelschap in ons curriculum te verwerken zie ik vooral hier:

- *Dagen waar we actief aan de slag gaan met studenten vanuit het gebied zorg/welzijn...? Om ervaring uit te wisselen, met elkaar het gesprek in te gaan, de wereld van de andere te leren kennen.*

- *Een keer een hele grote bijeenkomst met studenten van zorg/welzijn, studenten van een kunstvak, adviseurs, onderzoekers, ervaringsdeskundigen etc.? Net zo als bij mij zouden er bij nog veel meer studenten vanuit de opleiding nieuwe vakjes open kunnen gaan.*
- *Misschien meeloopdagen bij stages? Dit kwam op tijdens een brainstorm moment tijdens de bijeenkomst en ik vind het een hele mooie idee. Ik denk dat het niet voor iedereen van toepassing is maar voor de mensen die stages lopen waar we met inclusief werken bezig zijn? Ik zou het super fijn vinden als een keer een student van zorg/welzijn met me mee zou gaan en ik onderdelen van mijn stages zou kunnen bespreken. Ik denk dat het tot heel veel nieuw kennis kan leiden en ik zou kunnen leren situaties weer vanuit een ander hoekje te bekijken. En andersom net zo goed. Misschien een idee voor een inspiratiedag voor de vakantie?*

Lieve reisgezelschap! Ik hoop dat ik nog vaak en ver met jullie mag reizen!

Johanna

4. Minisymposium inclusie & diversiteit in het sociaal artistieke domein

De vierde ontmoeting organiseerden we als aanjagers van het Reisgezelschap in samenwerking met de bacheloropleiding docent dans van ArtEZ in de vorm van een minisymposium rondom inclusie & diversiteit.

4.1 Informatie vooraf

Voor wie?

- Studenten BA Docent Dans
- Studenten HAN Social work
- Studenten docent theater (b.v. 2 á 3 per jaar)
- Docenten BA Docent dans
- Docenten Docent Theater
- Werkveld
- Reisgezelschap
- Introdans
- Kazou
- Workhome
- Dorp
- SWOA

Mini-Symposium 2018 inclusie & diversiteit in het sociaal-artistieke domein

Als onderdeel van het BaDD Mini Dans Festival 2018 zoomt dit Mini-Symposium in op de thema's 'inclusie' en 'diversiteit' via een dialoog tussen de artistieke en de sociale sector.

Op welke werkwijzen kan het sociaal-artistieke domein groeien? Is het werken met doelgroepen inclusief? En hoe kunnen we elkaars krachten leren inzetten om samen tot een waardevol proces en resultaat te komen?

Door dit soort vragen te stellen, samen te reflecteren op de werkwijze en er vanuit verschillende perspectieven naar te kijken, wordt er met onderzoekende houding gekeken naar het huidige werkveld.

Tijdens het symposium zal de uitwisseling tussen de artistieke en de sociale sector op verschillende manieren worden gestimuleerd: door middel van ontmoetingen tussen zorg- en kunstprofessionals en studenten van Bachelor Docent Dans ArtEZ en Social Work van de HAN. Ook worden er duetten gedanst door derdejaars BaDD studenten en gastdancers met een zorgvraag, en wordt het stuk "Roze Cast" van Introdans/Adriaan Luteijn getoond.

Discussieer en reflecteer mee, want jouw input is waardevol voor ons! Aanmelden kan via z.vreugdewater@artez.nl

14 december, 13-17u | Theaterzaal 1 ArtEZ | Onderlangs 9, Arnhem

BACHELOR
DOCENT DANS
ARTEZ

ArtEZ hogeschool
voor de kunsten

- Old school
- CMK
- LKCA
- Klare taal

Inhoud

- Link naar Next Move en het onderzoek rondom Inclusie.
- Kennisdeling
- Markeringsmoment.
- Presentatie van het onderzoek – inventarisatie en presentatie van de werkzaamheden binnen het derde werkveld
- Wat is eigenlijk het derde werkveld? Waarom noemen wij het derde werkveld en wat impliceren we dan? Starten we met gelijkwaardigheid? Wat verstaan wij hieronder?
- Samenwerking tussen kunst en welzijn. Op welke manier is deze samenwerking al aanwezig? Waar kunnen we iets voor elkaar betekenen, versterken? Waar ligt de grens dus wanneer is het zorg wanneer is het kunst?

Werkvormen

- Interactief
- Verschillende manieren van reflecteren, uitwisselen van ervaringen
- Gebruik maken van een visuele notulen die terplekke door studenten zal worden in- en aangevuld

Thema's:

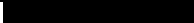
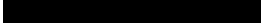
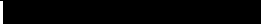
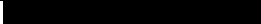
- ☐ Diversiteit
- ☐ Inclusiviteit

Dit zijn de vragen die er liggen:

- ☐ Gelijkwaardigheid, wat verstaan wij daaronder?
- ☐ Op welke manier kunnen de danskunst (of kunsten), zorg en sociale instellingen samenwerken? Hoe kunnen wij elkaar versterken, wat kunnen we van elkaar leren en waar kunnen wij een grens trekken tussen zorg en danskunst (of kunst in het algemeen)?
- ☐ Waar hebben wij het eigenlijk over; het derde werkveld, inclusie, sociaal artistiek gezicht.....?

4.2 Opzet van de dag

Wat	Wie	Tijd
Roze cast ontvangen 8 bureaulampjes vastplakken, plakkers voor de stoelen (decor Roze cast) 2 Tafels , 8 stoelen		Vanaf 12.00
Klaarzetten beamer		Vanaf 12.00
Klaarzetten schrijfbord, stift, papier		Vanaf 12.00
Inrichten balie		Vanaf 12.00
Ontvangst gasten Uitdelen textiel stickers of buttons Namen noteren		Vanaf 12.30
Introductie 13.00-13.10		10 minuten
Introductie op samenwerkingsvormen 13.10-13.20		10 minuten
Introductie duetten 13.10-13.20		10 minuten
2 duetten 13.20-13.34		14 minuten
Reflectie + bevragen publiek (in een nog nader te bepalen vorm) 13.35-13.50		15 minuten
Het Inclusie onderzoek 13.55-14.20		25 minuten
2 duetten 14.20-14.35		14 minuten
Reflectie + bevragen publiek (in een nog nader te bepalen vorm) 14.35-14.50		15 minuten

		
14.30 Klaarzetten koffie, thee, koekjes		
Pauze 14.50 -15.10		20 minuten
14.50-15.10 Decor checken 2 Tafels , 8 stoelen		
Dialogen tafel 15.10-16.05		55 minuten
16.05 Tafels en stoelen weghalen		
Voorstelling 16.05-16.35		30 minuten
Nagesprek 16.35-16.45		10 minuten
Wrap up 16.45-17.00		15 minuten
17.00 opruimen		

4.3 Verslag van de dag in woorden

‘Juist de verschillen zijn interessant’

Verslag van het mini-symposium Inclusie en Diversiteit in het sociaal-artistieke domein

‘Sta op als je in de zorg werkzaam bent.’

‘Sta op als je in de dans werkzaam bent.’

‘Sta op als je een docent bent.’

‘Sta op als je een kunstenaar bent.’

‘Sta op als je tot een doelgroep behoort.’

‘Sta op als je je voelt buitengesloten.’

Met deze verzoeken aan het publiek in de theaterzaal van ArtEZ begint gastheer en theaterdocent Bart Bleijerveld het mini-symposium een onderdeel van het Mini Dans Festival 2018 van de Bachelor Docent Dans. Het opstaan, zitten en weer opstaan geeft meteen al aardig weer waar dit symposium over zal gaan. Het komt eerder ook in het openingswoord van Netty van den Bosch, hoofd van de

Bachelor Docent Dans, helder naar voren: de ontmoeting tussen haar opleiding en Social Work van de HAN en wat dit kan bijdragen aan inclusie en diversiteit in de kunstsector. Het draait daarbij om de vragen: waar hebben ze elkaar nodig, hoe kunnen ze elkaar versterken en waar laten ze de expertise bij de expert. 'Het doel van de middag is om kunstbeleving voor iedereen mogelijk te maken en samen het maken van kunst naar een hoger plan te tillen,' aldus Van den Bosch.

Netwerkmaatschappij

Terug naar Bleijerveld. Hij is als docent dagelijks bezig met inclusie. Het is een thematiek die erg leeft in de samenleving, vertelt hij. 'We zijn van een piramidemaatschappij veranderd in een netwerkmaatschappij. De piramide is omgevallen en bestaande structuren veranderen, verdwijnen soms zelfs. Men wordt gelijkter aan elkaar en emancipatiebewegingen zien daarbij kansen.'

Bleijerveld is partner van het Reisgezelschap Kunst en Maatschappelijke Inclusie dat de voortrekker is van dit symposium. Het Reisgezelschap onderzoekt op welke manieren in Gelderland samengewerkt kan worden tussen kunst en zorg-welzijn op basis van gelijkwaardigheid, met steeds de leefwereld van mensen als uitgangspunt. Dat gebeurt door middel van evenementen als dit symposium.

Een goed voorbeeld van iemand die verbindingen maakt tussen kunst en welzijn is Nico Teunissen, de eerste spreker van de middag. Hij is hoofd Sport en Cultuur bij De Onderwijsspecialisten, een organisatie met 25 scholen in Gelderland die speciaal onderwijs biedt aan leerlingen met behoefte aan specifieke ondersteuning. 'Vroeger was een school een bunker, erg op zichzelf gericht. Nu verandert dat. We kunnen het niet zelf. We halen ervaringsdeskundigen, sportverenigingen en andere partijen binnen. Dit zorgt voor inclusie en diversiteit.' Als voorbeeld noemt hij het concept 'Dans Speciaal' van Introdans en De Onderwijsspecialisten, waarbij leerlingen uit het speciaal onderwijs meededen aan een dansproject van het Introdans educatieteam. Twee werelden kwamen samen. 'Beide partijen hebben daar veel van geleerd. Je moet risico's durven nemen, niet het veilige kiezen en vooral vertrouwen hebben in elkaar.'

Gastdancers

Dan is het tijd voor dans. Studenten van Bachelor Docent Dans voeren duetten uit samen met gastdancers van Kazou, Working Home, Het Dorp en Klare Taal, creatieve zorginstellingen voor mensen met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking. De korte dansvoorstellingen zijn bedacht door de dansstudenten en zijn ontstaan uit ontmoetingen tussen de dansstudenten en de gastdancers.

De uitvoeringen worden met

enthousiasme ontvangen door het publiek.

‘Je ziet hier mensen, geen performers,’ stelt een student uit het publiek. ‘Heel mooi is dat. Ook de dansers staan met hun persoonlijkheid op het toneel, dat is heel moeilijk maar hier krijgen ze het voor elkaar.’

Uitwisseling

Ronja White geeft vervolgens uitleg over haar inclusie-onderzoek. White is danser, docent, choreografe en onderzoeker. Ze laat een videofragment zien van Royston Maldoom, een dansdocent met een boeiende visie. White: ‘Hij ziet iedereen. Hij ziet dat er potentie in zit, in iedereen. Iedereen heeft een creatieve kant. Dat is de kern. Ook voor mij.’ Ze vertelt dat ze als student al graag wilde werken met ouderen en dan specifiek ouderen met dementie. Ze startte een nieuw project op, maar het bleek niet bepaald makkelijk om een dansvoorstelling speciaal voor ouderen met dementie te maken. ‘Je bent geen hulpverlener. In de zorginstellingen was de nodige weerstand.’ Hierop aansluitend stelt vierdejaars student Johanna Ruhr voor om de stages van Social Work en Bachelor Docent Dans meer op elkaar af te stemmen, zodat uitwisseling mogelijk is en er meer ontwikkeld kan worden op het gebied van kunst en welzijn.

Die uitwisseling wordt meteen in gang gezet door middel van een interactief deel. Het publiek wordt uitgenodigd op de vloer om samen een ketting van beweging te maken. Bezoekers houden elkaars hand vast, dansen met elkaar of leunen tegen elkaar aan.

De eerste helft van het symposium wordt afgesloten met nog twee duetten met dansstudenten en gastdansers.

Gelijkwaardigheid

Na de pauze nemen zes sprekers plaats aan een grote tafel voor een dialoog aan de hand van drie thema's. Het eerste thema is gelijkwaardigheid. Daar wil Maya Lievegoed, innovatieadviseur bij Humint Solutions, als eerste iets over zeggen.

‘Gelijkwaardigheid wordt vaak verward met gelijkheid. Als innovator kijk ik niet naar de groep, maar geloof ik in de unieke kijk van het individu. Ik kijk juist naar de verschillen.’

Bleijerveld sluit zich daarbij aan. ‘Als je kijkt naar de duetten vandaag, dan zijn juist de verschillen interessant,’ zegt hij. ‘Daar voel je dat er iets gebeurt.’

Lievegoed: ‘De beperkte danser is in bepaalde zin de meerdere. Ze weten dat alleen zelf niet. Het is

kennis die je niet meteen herkent. Het gaat erom: wat kunnen we van ze leren en waar hebben ze een streepje voor. Zo kunnen blinden bijvoorbeeld heel goed navigeren. Iets wat je niet meteen zou verwachten.'

Adriaan Luteijn, choreograaf en artistiek manager van Introdans Interactie, is het daarmee eens. 'Als je kijkt naar de duetten, dan is de kracht niet zozeer dat ze elkaars wereld leren kennen, maar dat ze iets doen met hun ontmoeting, dat daar een voorstelling uit ontstaat.'

De vraag komt bovendrijven of de gastdancers bij de duetten moeten snappen wat ze doen of dat ze moeten vertrouwen op de dansstudenten.

Bleijveld: 'Het niet hoeven snappen is bij dans eerder mogelijk dan bij theater. Dan moet je een tekst uitspreken en vanuit een bepaalde emotie acteren. Bij theater schuift het wel steeds meer die kant op. Ik denk dat ze niet precies hoeven te weten wat ze doen, ze doen het door zichzelf te zijn al heel goed. Het gaat er uiteindelijk om: het is oké wie je bent. Dat gaat verder dan de vragen: wie ben je en wat is je handicap?'

Quotum

Bij het tweede thema, over op welke manier danskunst en zorg kunnen samenwerken, staat de concrete vraag centraal: Moet er een quotum zijn voor minderheden bij projecten of voorstellingen?

Onder de bezoekers zijn de meningen verdeeld, maar aan tafel hebben ze een unaniem en helder antwoord.

'Ja,' zegt Caro Wicher beslist. Zij is theaterdocent en artistiek leider van Klare Taal, een theatergezelschap uit Arnhem dat uit verstandelijk gehandicapten bestaat. 'Je moet kunnen zeggen: één met een bril, zes mannen et cetera. Want pas als je het niet meer ziet, ben je er. We bevinden ons op de vooravond van inclusiviteit, maar we zijn er nog lang niet.'

Zonder quotum kom je er niet.'

Luteijn vult aan: 'We hebben mensen nodig die aan de deur kloppen, die ramen open. Die een andere kijk hebben en voor verandering zorgen. Het zijn revolutionairen. Hen een plek geven en zo inclusiever worden, gaat geleidelijk aan. Stap voor stap.'

Beroepssector

Tot slot, het laatste thema. Waar hebben we het eigenlijk over: 3^e werkveld, inclusie, sociaal artistiek gezicht? Een oud-student van ArtEZ in het publiek stelt dat in de onderwijsinstellingen inclusie erg wordt gewaardeerd, maar dat het in de beroepssector vaak nog niet zo is. Veel dansgezelschappen zijn nog niet inclusief, voor inclusieve projecten is nog weinig subsidie.

Luteijn ziet dat ook bij de amateurkunsten: 'In dansscholen zijn gehandicapten vaak niet welkom. Dat is niet slecht bedoeld, vaak gaat het om heel praktische redenen dat ze niet kunnen meedoen.'

Maar ook de dansopleiding zelf zou inclusiever kunnen worden. Een van de studenten Social Work had eigenlijk Bachelor Docent Dans willen doen, maar haar bewegingen zijn niet goed. 'Hoe kun je inclusiever zijn bij het toelaten van studenten?'

White vertelt over iemand in een rolstoel die haar tijdens de open dag van de opleiding vroeg waar ze hier kon dansen. 'Ik moest erover nadenken, maar het antwoord was nee, er is hier geen vak of plek waar mensen in een rolstoel terecht kunnen. Maar zij wilde niet dansen met andere rolstoelers, maar met mensen die kunnen staan. Juist dansen met iedereen met wie je wilt dansen. Aan die mogelijkheid had ik nog helemaal niet gedacht. Dat zet je aan het denken.'

Professionaliteit

De definitie van professionaliteit moet veranderen, vindt iemand uit het publiek.

Een student heeft daar een concreet voorbeeld bij. 'Ik vind het lesgeven moderne dans aan jonge mensen veel makkelijker dan lesgeven aan ouderen. Ik weet niet wat ik ze kan bieden. Ik word op de opleiding gesteund, maar de focus ligt toch op moderne dans.'

'Daar zou een social worker heel goed bij kunnen helpen,' zegt Wytske Lankester van HAN Social Work en oprichtster van het Reisgezelschap.

Lieveveld: 'In de kunstsector bestaat nog altijd het beeld van kunst voor de kunst, en als je iets doet met welzijn of doceren dan doe je dat omdat je het niet redt. Dat moet veranderen.'

Zo blijven nog veel vragen openstaan en dat is goed. Het is een gesprek dat altijd door blijft gaan.

Het programma wordt afgesloten met 'Roze Cast', een bijzondere dansvoorstelling van SWOA en Introdans met LHBT-ouderen die veel indruk maakt op het publiek. Het gaat over ouderen die op het einde van hun leven vaak terug in de kast gaan, omdat ze vaak maar een kleine kring om zich heen hebben die ze accepteert zoals ze zijn en deze kring wordt door het verlies van familie en vrienden vaak nog kleiner. Een sterk slot van een boeiende en inspirerende middag.

Uit het nagesprek met Jessica van den Adel, SWOA komt duidelijk de betrokkenheid van het publiek naar voren. En ook Bleijerveld inventariseert en haalt op wat er leeft en waaraan behoefte is onder de studenten en professionals. Hij nodigt iedereen uit om zich daarbij aan te sluiten en mee te reizen.

[Meer weten?](#)

Het Reisgezelschap Kunst en Maatschappelijke Inclusie kan weer verder reizen met deze bagage door Gelderland en stimuleert zo de samenwerking en ontschotting tussen de verschillende opleidingen. Dat is een belangrijk doel voor Cultuurmij Oost en het LKCA om aan bij te dragen vanuit het Reisgezelschap. Cultuurmij Oost stimuleert die co-creatie ook tussen Pabo en ArtEZ in het [CMK LAB de Kracht van Dans](#). Voor de Bachelor Docent Dans is het mini-symposium een aftrap om de samenwerking met Social Work van de HAN en andere partners, waar ook al een module voor bestaat, verder door te ontwikkelen, zo vertelt hoofd van de opleiding Van den Bosch.

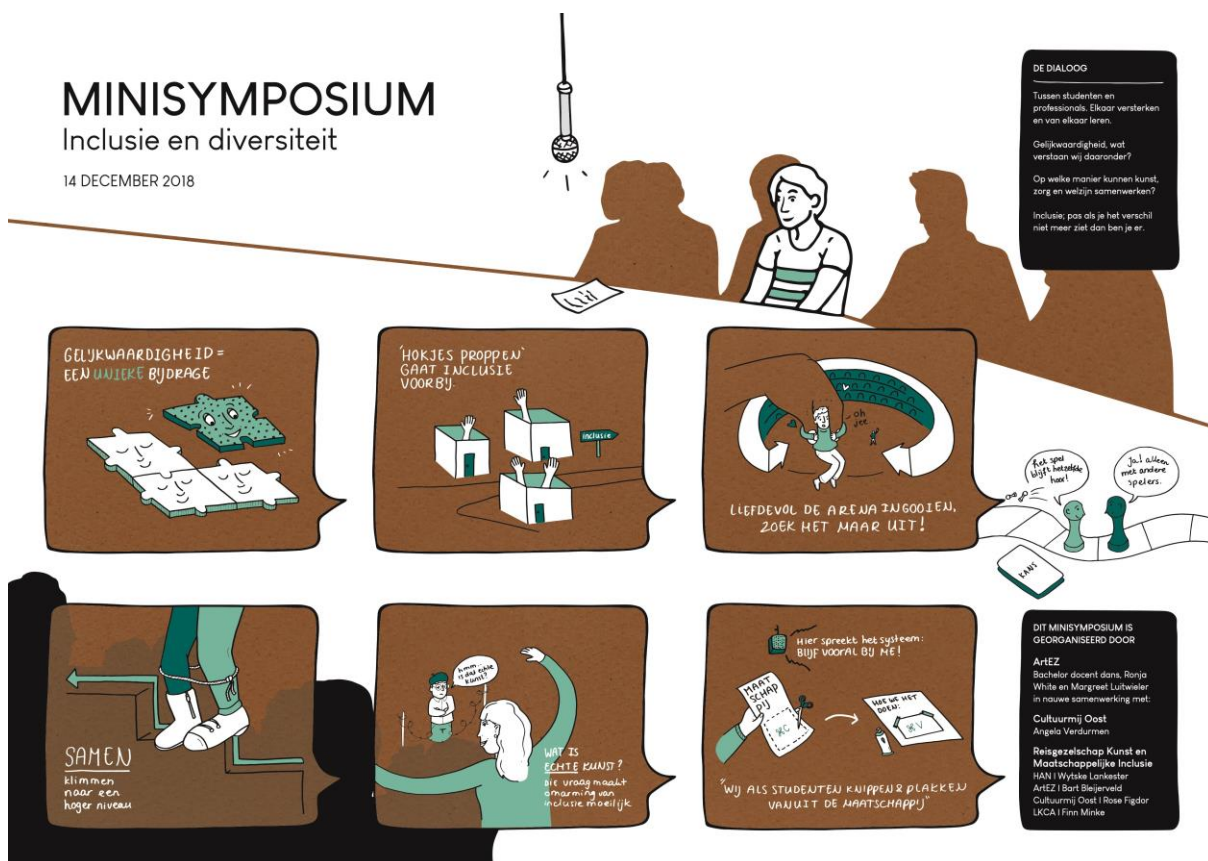
Geschreven door: Willem Claassen in opdracht van het Reisgezelschap

4.4 Beeldverslag van de dialoog

MINISYMPOSIUM

Inclusie en diversiteit

14 DECEMBER 2018

5. Collectief creëren met Theaterstudio Speels Collectief

De vijfde ontmoeting organiseerde ik als docent Social Work in samenwerking met Theaterstudio Speels Collectief die voor het Reisgezelschap fungeren als sociaal-artistieke leerwerkpraktijk voor zowel studenten van ArteZ (theater en dans) als van Social Work.

5.1 Informatie vooraf

Voorstelling 22 februari 2019 Hogeschool Nijmegen voor de studenten Social Work

Speels Collectief speelt een voorstelling inclusief een workshop over collectief en inclusief werken in de Kunst en Zorg: energizer, interactief gedeelte en nagesprek met het publiek.

Voorstellingsinformatie:

Titel: In het voorbijgaan

Een speelse parade van talloze passanten verschijnen, voortbewegen en verdwijnen, van donker naar het licht.

Achterstevoren, ondersteboven, struikelend, gedragen strompelend, of vliegend. Een beeldende en muzikale voorstelling over een oneindig aantal manieren van voortbewegen.

Voorstelling door Speels Collectief, Theaterstudio voor iedereen met en zonder zorgachtergrond.

Spel: Joanne, Martijn, Frank, Beppie, Christa, Stanley, Emma, Henk Jan, Jasmijn, Ineke, Robbert, Hendrie, Marion en Marjolein.

Regie: Sanne Arbouw | *Muziek:* Paul Freriks.

5.2 Opzet van de dag

We komen met 17 mensen in totaal.

11 spelers met fysieke en verstandelijke beperkingen.

2 studenten theater

3 vrijwilligers

1 muzikant

Aanwezig iedereen: 10.30 uur

Binnenkomst, omkleden, opbouwen: 10.45 -11.00 uur

Opbouwen in de zaal, warming-up en doorloop: 11.00 - 11.45 uur

Lunchpauze: 11.45-12.15 uur

Warming-up in zaal: 12.15 uur

Beginpraatje, korte energizer met het publiek

Start voorstelling voor 90 studenten Social Work: 12.30 uur

Einde voorstelling: 12.55 uur

Vervolg: Interactief gedeelte met en voor de studenten over inclusief en collectief werken met mensen met een beperking en kunstenaars samen op de vloer. Een workshop over het kunst en zorg werkveld met daarin overeenkomsten en verschillen en hoe daar mee om te gaan.

Warming-up met alle studenten vanaf de tribune/zitplek: 12.55 - 13.05 uur

10 studenten per keer stap voor stap meenemen in een improvisatie samen met de spelers (op de vloer in kleine groepjes). De overige studenten observeren (met een opdracht): 13.00 – 14.00 uur

Nagesprek over inclusief werken: 14.00 -14.15 uur

Speelse, interactieve closure met spelers en publiek samen: 14.15 -14.30

Opruimen zaal, omkleden: 14.15 - 14.45 uur

Vertrek: 15.00 uur richting Arnhem

5.3 Videoverslag van de ontmoeting

Bekijk de bijgevoegde video: '5 Videoverslag Ontmoeting 5 Collectief creëren met Theaterstudio Speels Collectief'

Video: Collectief creëren 22 februari 2019

Voorstelling en workshop voor Social Work HAN

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
HAN University of Applied Sciences

5.4 Terugblik op de ontmoeting in de nieuwsbrief Social Work

Social Work biedt gelegenheid voor ontmoetingen naast de geplande lessen middels het curriculumonderdeel Ontmoeten@SocialWork. Ontmoetingen tussen mensen vormen de kern van het Sociaal Werk. We willen daarom op verschillende manieren in de grotere Social Work gemeenschap ontmoetingen mogelijk maken tussen studenten, docenten, ervaringsdeskundigen, praktijkprofessionals en overige geïnteresseerden. De ontmoetingen kunnen gepland en ongepland zijn, formeel en informeel, binnen en buiten de muren van de HAN. Via inhoudelijke onderwerpen of activiteiten wordt er samengewerkt, gedeeld en geleerd. De activiteiten kunnen onderdeel van een (themadeel)les zijn, gebruikt worden voor de Vrije Ruimte en/of plaatsvinden in de corridortijd. Steeds vanuit het idee dat er sprake is van wederkerigheid: door van mens tot mens te ontmoeten en met een gedeelde interesse bezig te zijn kan contact en betekenis ontstaan. Ieder leert ervan op zijn eigen manier en tempo. Bildung heet dat in het instellingsplan van de HAN.

22 februari 2019 in de theaterzaal:

De ontmoeting vindt op het podium plaats. Het publiek (studenten en docenten van Social Work, SPH, vaktherapie, minor creativiteitsontwikkeling, vrienden en bekenden van de spelers) ziet hoe twee meiden in een rolstoel en één met een wandelstok in haar handen het podium over lopen. Het zijn acteurs van theatergezelschap Speelscollectief, een sociaal-artistisch theatergezelschap waarin spelers met een fysieke of verstandelijke beperking samenspelen met studenten van de docent theateropleiding van ArtEZ en studenten Social Work. De acteurs komen voorbij. Zoals mensen gewoon voorbij kunnen komen. En het publiek slaat hen gade.

Ditzelfde publiek wordt vervolgens uitgenodigd om – op het podium – kennis te maken met de spelers – en elkaar. “De volgende keer dat de muziek stopt, maak je met één iemand in de buurt fysiek contact,” is de opdracht. Er wordt gelopen, gestopt, naar elkaar gekeken en gelachen. Wat daarna volgt is een uitnodiging aan iedereen uit het publiek om mee te spelen, met de vraag: “Op welke manieren kun je nog meer voortbewegen?” Er vormen zich groepjes rondom de acteurs. Ze overleggen, proberen gekke dingen,

maken grappen en stellen zich op achter de coulissen.

Het is weer donker. “Iedereen klaar?” vraagt Sanne Arbouw de regisseur. De voorstelling begint opnieuw. Verschillende mensen uit het publiek lopen samen met de acteurs het podium over. Ze worden muzikaal begeleid door mensen uit het publiek die improviseren op wat ze zien gebeuren. Een bonte verzameling aan vormen en verschijningen. Mensen gaan opnieuw voorbij. Maar niet zonder elkaar

eerst ontmoet te hebben, te verbinden en een gezamenlijk beeld te vormen over het thema 'Mensen in het voorbijgaan'. Ineens is er een nieuw geformeerd 'theatergezelschap' mét publiek dat mee-acteert. Grenzen zijn opgebroken, verschillen zijn opgeheven. Centraal staan nu de verbondenheid en ontmoeting. Van mensen die voorbijgaan. Van mensen zoals ze zijn.

"Dit is zoals ik wil werken met mensen," vertelt een 3e jaars SPH student naderhand. "Gewoon samen spelen zonder verschil te maken in wie of wat je bent. Hierdoor leer ik die ander veel beter kennen!"

"Ik moet echt afleren om een rol te spelen," zegt een 3e jaars student docent Theater. "Door op deze manier te spelen leer ik weer gewoon mens zijn. Dat komt veel sterker over op het podium dan het doen alsof."

Het hierboven beschreven praktijkvoorbeeld is een voorbeeld van één van de initiatieven van het [Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie](#). Het Reisgezelschap is een groeiend netwerk van sociaal-artistiek betrokken studenten, docenten, onderzoekers, ervaringsdeskundigen en (zelfstandige) professionals uit zowel het sociale als het artistieke werkveld. Zij vinden elkaar in de wens om de verbindingen tussen kunst&cultuur en zorg&welzijn te versterken en te verduurzamen. HAN sociale studies, ArtEZ hogeschool voor de kunsten, CultuurOost en LKCA trekken sinds medio 2017 samen op als aanjagers van deze beweging en partners bij het ontschotten van de werkvelden sociaal en artistiek. Een van de initiatieven is het inrichten van gezamenlijke sociaal artistieke leerwerkpraktijken waar studenten van ArtEZ en Social Work gezamenlijk stagelopen. Ilse Schepper is eerstejaars student Social Work en vertelt over de ontmoeting op 22 februari en haar stage bij Speelscollectief

"Momenteel loop ik mijn individuele stage bij Speelscollectief

in Arnhem. Dit is een theatergroep voor mensen met een beperking. Deze groep is erg gemotiveerd, vindt het ontzettend leuk om theater te spelen en is net als de rest gewoon een mens. Dat vindt ik het mooiste aan Speelscollectief. Ondanks dat de mensen een beperking hebben, wordt er gewoon met ze omgegaan en theater gemaakt net als met iedereen. Er worden grappen gemaakt, verhalen verteld en je kunt gewoon jezelf zijn. Mijn stage hier bevalt mij ontzettend goed en er is voor mij veel mogelijkheid om te leren contact maken met deze doelgroep. Daarnaast is het ook erg leerzaam om te zien hoe mensen op deze manier nog meer betrokken worden bij de samenleving.

Op 22 februari heb ik samen met de spelers van Speelscollectief opgetreden en een workshop gegeven op de HAN. Dit was voor iedereen een leerzaam moment, voor zowel het publiek als voor de spelers. Zelf vond ik het erg mooi om te zien hoe het publiek op de spelers reageerden, omdat ik merkte dat ze geen speciale behandeling kregen. Daarnaast vond ik het ook leuk hoe leuk de spelers het vonden om voor studenten op te treden. Achteraf waren er veel positieve reacties vanuit de spelers. Ten slotte denk ik dat theater maken bij Speelscollectief leerzaam is voor iedereen, voor zowel mensen met een beperking als mensen zonder een beperking. Want ten slotte is iedereen gewoon mens!"

Door Wytske Lankester – initiatiefnemer van het Reisgezelschap en docent Social Work.

6. Workshop Rijnland Praktijkfestival

De zesde en laatste ontmoeting die ik presenteren vond op 20 juni 2019 plaats als onderdeel van het [Grootste Rijnland Praktijkfestival](#) (GRP). Het GRP is een festival waar allerlei initiatieven en organisaties zich presenteren die op nieuwe, onorthodoxe manieren bezig zijn om te werken en organiseren. We wilden ons daar als Reisgezelschap presenteren en de gelegenheid gebruiken om met andere, nieuwe mensen te delen wat we doen, te horen wie zij zijn en hen mee te laten denken in de dilemma's die we op onze reis rondom organiseren tegenkomen.

6.1 Informatie vooraf

In overleg met de organisatoren van het festival en betrokken reisgenoten werd onderstaande informatie als aankondiging op de website van het Grootste Rijnland Praktijkfestival gezet.

Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie

Weg met alle schotten! Verbindingen smeden tussen de werelden van kunst & cultuur en zorg & welzijn en die versterken en verduurzamen. Dat is wat het Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie doet. Niet als vaste organisatie of instelling, maar als een groeiend netwerk van studenten, docenten, onderzoekers, ervaringsdeskundigen en (zelfstandige) professionals uit zowel het artistieke als het sociale werkveld. De aanpak en werkwijze overstijgt de bestaande structuren. Daarbij staan de mensen centraal met wie deze professionals werken. Dat is in de praktijk niet altijd eenvoudig en vraagt om specifiek vakmanschap en nieuwe manieren van samenwerken en organiseren.

In deze workshop ervaar je een 'proeve' van de kracht van de sociaal-artistieke ontmoeting, het samenwerken en hebben we het over wat het vraagt en oplevert om op deze manier te werken. De workshop wordt verzorgd door Wytske Lankester, Stéphanie Kersbergen en Xanne Mensinga.

Het Reisgezelschap Kunst & Maatschappelijke Inclusie is twee jaar geleden opgericht door vertegenwoordigers van HAN sociale studies (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen), ArtEZ hogeschool voor de kunsten (Arnhem), Cultuur Oost. (provinciaal netwerk- en expertisecentrum voor kunst, cultuur en samenleving) en LKCA (Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst). Met Lankester als initiatiefnemer.

Het Reisgezelschap ondersteunt de ontwikkeling en professionalisering van het sociaal-artistieke werkveld, en is aanjager van vernieuwende en experimentele vormen van samenwerken, leren en waarde-creatie. Een voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van vier sociaal-artistieke leerwerkplaatsen bij Theater AanZ in Nijmegen, Theater Klare Taal en Speels Collectief (beide in Arnhem) en Het Wilde Westen in Utrecht. In de leerwerkplaatsen wordt geëxperimenteerd met nieuwe methodieken, werken studenten van HAN Social Work en ArtEZ samen, en wordt onderzoek gedaan naar de benodigde competenties van het sociaal-artistieke beroepsprofiel.

Van deze workshop wordt een videoregistratie gemaakt.

6.2 Opzet van de workshop

Plaats: Havenkwartier Deventer

Datum: 20 juni

Tijd: 11.35-12.15

Deelnemers: flexibel tussen 5-40

Aanwezig vanuit het Reisgezelschap: Xanne Mensinga (onderzoeker), Wytske Lankester (initiatiefnemer, onderzoeker), Stéphanie Kersbergen (alumnus docent theater, studentbegeleider en onderzoeker bij Theater AanZ)

Ieder vertegenwoordigt een kernbegrip van het sociaal-artistiek werk

Xanne - Samenwerken

Wytske - Betekenis

Stéphanie - Professionaliseren

	Inhoud	Tijd	Wie
1	Welkom, introductie op het RG en focus vd workshop Voorbeelden van samenwerkingen binnen het RG worden genoemd (LWP, alumni, onderzoekers, aanjagers, directies) Videotrailer (zie bijgevoegde bijlage) van Speels Collectief tonen als voorbeeld waarin samenwerken, professionaliseren en betekenis te zien zijn.	10 min	Wytske
2	Stellingen en resultaten onderzoek	10 min	Xanne
3	Dialogo/vraaggesprek olv Stéphanie. Afhankelijk van het verloop vh gesprek kunnen meegebrachte materialen* betrokken worden en werkvormen* worden ingezet. Geïnspireerd op een mix van Zomergasten en Collegetour.	15 min	Stéphanie
4	Afsluiting: niet een antwoord of rond geheel, maar iets ter overpeinzing, ervaring, inspiratie. Te putten uit het meegebrachte materiaal en werkvormen.	5	Afhankelijk van gekozen einde

***Materialen:**

- Video Ali (zie bijgevoegde bijlage); professionele dove acteur en zijn samenwerking met Stéphanie
- Reisgezelschap:
 - Flyer
 - Foto's van ontmoetingen
 - Brieven Johanna etc
 - Enkele tegels met getekende droombeelden/doelen
 - Poster Kernkwaliteiten sociaal-artistiek samenwerker
 - Manifest Stéphanie
- Flyers en foto's van de leerwerkpraktijken
- Cultuur Oost:
 - Het punt van kunst en cultuur in Gelderland
 - Trends en ontwikkelingen cultuurbeleid
- LKCA:
 - Inspiratiegids voor lokaal beleid
 - Handreiking Kom erbij!
- Achtergronden:
 - Thesis Caro
 - Scriptie Stéphanie
 - Manifest participatieve kunstpraktijken
 - Transformatieagenda kunst en cultuur met zorg en welzijn
 - Cultuur Nieuwe Stijl
 - De betekenis van levensverhalen –Bohlmeijer
 - De hele wereld is toneel – Erik de Vos

***Mogelijk in te zetten werkvormen:**

- Gebarentaal ervaren – leren
- De betekenis van samen zingen ervaren
- Video Ali tonen
- Manifest Stéphanie voorlezen

Belangrijk:

- Formulier uitdelen voor toestemming opnames en gebruik video.
- Kaartjes A5 oid uitdelen voor vragen, reacties en contactgegevens

6.3 Videoverslag van de ontmoeting

Bekijk de video: '6 Videoregistratie Ontmoeting 6 Rijnland Praktijkfestival'

Video: Nieuwe manieren van organiseren
Workshop op het Grootste Rijnland Praktijkfestival
20 juni 2019

6.4 Terugblik van een aantal aanwezigen

Reflectie Stéphanie

We hebben het achteraf gehad over:

- het feit dat wij een vorm van intimidatie voelden bij het besef dat we als 3 vrouwen voor 5 mannen zaten. Dat we ons hierdoor anders gingen gedragen en dat we dit gedurende het gesprek, ook al kwamen er vrouwen bij, zijn blijven voelen
- dat we op een andere manier dan gedacht wel ruimte hebben gemaakt voor dat wat er was. Voor de ontmoeting. Voor de persoonlijkheid van wie er zat en voor ons verhaal.
- Dat de interactie die plaatsvond confronterend, maar ook mooi was
- Dat we eigenlijk meer tijd nodig hebben om dat waar we voor staan goed tot zijn recht te laten komen. Ontmoeten, ervaren, samen betekenisgeven kost tijd
- Wij zijn zelf eigenlijk al het materiaal. Al het andere meegebrachte materiaal is ter illustratie. Dat wat we op dat moment meebrengen en inbrengen mag meer op de voorgrond staan. Dus volgen van wat we merken op dat moment
- We hoeven dan eigenlijk niet van te voren vast te leggen hoe of wat we gaan doen, maar zouden meer kunnen improviseren. Mits we dat van elkaar weten en elkaar daarin vertrouwen. Zowel Stéphanie als ik voelden die behoefte om de opzet los te laten. Maar we deden het niet. Het gaat om de ontmoeting tenslotte, wat er in het moment gebeurt.
- Het is nodig dat we zelf onderling met elkaar bespreken wat de verwachtingen zijn. Wat we willen en mogen doen samen. En van elkaar overnemen of niet.
- Macht, kracht, positie en bedoeling zijn echt ingewikkelde termen en we moeten zorgen dat we elkaar begrijpen als we deze gebruiken
- Dat hokjes en labels ook tools zijn om taal te creëren. We willen niet zomaar alle schotten doorbreken en geen enkele grens meer trekken. We werken niet om de hokjes te maken, maar om binnen de hokjes het bestaansrecht te vinden en te kunnen werken.
- Hiervoor is het nodig eerst de hokjes, het afzonderlijke, het bijzondere van wat we doen te benadrukken zodat duidelijk wordt waar we het over hebben. Daarna kan het sociaal-artistieke domein dan opgaan in van alles, zonder een apart hokje te zijn.
- 'het' gebeurt in de stilte en in de veelheid aan woorden. Dit moeten we ruimte geven

Reflectie Xanne (uitgeschreven audio-opname)

Ik denk dat het gewoon heel erg goed is om dit soort dingen te doen want als mensen er niet over weten dan kunnen ze er ook geen mening over hebben, maar dan kunnen ze er niks over hebben zeg maar. Dus dan kan het niet positief zijn en niet negatief. Dus het lijkt mij heel goed om juist dit soort dingen heel vaak proberen te doen zodat er bekendheid komt over wat het Reisgezelschap inhoudt. Over de manier waarop we het deden denk ik dat het verstandig is om het Reisgezelschap een soort van definitie te geven die naar buiten gebracht kan worden dus dat het gewoon helder is. Want ik heb wel het gevoel dat er soms wat helderheid mist in wat we precies doen. Dat is goed omdat we ons bewegen tussen die werelden in is het ook niet altijd duidelijk en helder en dat is juist ook de kracht en het mooie ervan. Maar dan denk ik wel dat het goed is om dát dus juist duidelijk naar voren te brengen: we bewegen ons in het tussengebied, dat is nog niet allemaal duidelijk hoe we dat eigenlijk willen doen dus het is een beweging waarbij we samen uitzoeken (en dat is in samenwerking met mensen die ook verschillende achtergronden hebben) van op wat voor manier nou dat sociaal-artistieke werkveld vorm kan krijgen. Dan ook met het idee dat zulk soort projecten ook de erkenning krijgen die ze verdienen. Ik denk dat dat nu het grootste knelpunt is dat het nog niet bekend genoeg is dat juist kunst zo'n grote impact kan hebben. Dat kunst nog veel wordt gezien als iets dat extra is terwijl het juist op persoonlijk vlak, maar ook voor de gemeenschap en voor het doorbreken van taboes, maar ook door verbinding te voelen, dat het heel veel mooie aspecten juist heeft. En dat dat de aandacht mag krijgen. Dan denk ik dat het heel goed is als we weer bijvoorbeeld zo'n soort workshop doen dat we met een concrete intentie die workshop ingaan. Dus willen we gewoon puur bekendheid? Dus iets vertellen over wat het Reisgezelschap is, wat het doet en willen we de mening van anderen horen daarover? Willen we het een brainstormsessie laten zijn? Of hebben we een andere intentie? Bijvoorbeeld een heel specifieke vraag stellen waar we antwoord op willen. Of willen we puur iets overbrengen en willen we geen interactie? Dat soort dingen is denk ik goed om helder te hebben; met wat voor soort intentie gaan we nu een presentatie geven. En dat we er over na moeten denken: hoe kunnen we datgeen dat we doen zo groot mogelijk... argumenten voor hebben.. de meerwaarde van het Reisgezelschap. Dat we dat duidelijk moeten hebben. En ik denk gewoon dat het heel mooi was wat we toen hebben gedaan in Deventer. Dat dat heel erg mooi laat zien dat er mensen met passie zijn voor wat wij doen, wat jullie doen. Dat daar zeker nog veel meer mensen zijn. En dat het heel interessant is om de ervaringen te horen van anderen en dat het Reisgezelschap daardoor weer een stapje verder kan komen. Misschien was het nog wat chaotisch en konden we niet alles doen wat we wilden doen, maar dat is helemaal prima; ik vond het echt niet verkeerd. Ik vind dat juist altijd interessant omdat we daar dan weer wat mee kunnen voor de volgende keer."

Persoonlijke reflectie

Er waren signalen vooraf die ik serieuzer had willen nemen:

- We krijgen uiteindelijk niet 1,5 uur, maar 40 minuten voor de workshop. Te weinig tijd voor een opzet die we willen voor een ontmoeting: ervaren/geraakt worden door het spelen van een scène, actief meedoen/samen met de ervaringsdeskundigen oefeningen doen, dialoog/reflectie/betekenisgeving
- De mensen om wie het draait - spelers van Klare Taal en Speels Collectief – konden hierdoor niet meekomen
- Er was eigenlijk geen geld beschikbaar. Uiteindelijk kreeg ik met moeite 3x vrij toegang voor ons als workshopleiders en €100 voor Stéphanie als jonge zelfstandige.
- Bij een Rijnlandse manier van werken past het voor dit festival wellicht dat eenzelfde manier van organiseren en communiceren wordt gebruikt door de organisatoren. Tot een week van tevoren is alles nog mogelijk, maar ook nog niks staat vast. Ik weet nog niet wat ik daarvan moet vinden...
- Ik bleef teveel zoekende in hoeverre ik regie moest nemen in de voorbereiding en hoeveel ik over moest laten aan 'dat wat er gebeurde' in de gezamenlijke voorbereiding. Moest ik meer directief leiding nemen en een compacte haalbare opzet maken voor de workshop? Of Stéphanie en Xanne echt mee laten beslissen? Nu had 'dat wat er gebeurde' zowel vooraf als tijdens de workshop de leiding. Dat kan heel goed, maar moet misschien dan wel gezegd worden eerst. De voorbereiding voelde erg wiebelig.
- Dit is voor het eerst dat we ons als reisgezelschap in gezamenlijkheid naar buiten presenteren met ons verhaal/workshop/deze opzet van ontmoeten. Tenminste dat was de bedoeling. Maar als de gewenste opzet niet mogelijk is; waar presenteren we ons dan best mee? Hoe komt dat over? Klopt dat wel genoeg met wat we willen? Of moet het dan écht een andere opzet/bedoeling hebben?
- We weten niet goed wat voor sfeer en mensen aanwezig zullen gaan zijn. Teveel een 'snelle mannenwereld'? Zou er wel ruimte zijn voor twijfel en zoektochten? Zal ons verhaal wel echt aankomen? Wetende dat we ook nog eens 3 vrouwen zijn? Gaat dat uitmaken?
- Voor mij persoonlijk is er een dubbele agenda die niet helemaal comfortabel voelt. Deze workshop geldt tegelijkertijd als belangrijke presentatie voor mijn afstuderen. Zijn er dingen die daarvoor extra duidelijk moeten worden in de workshop? Misschien beter dat ik dan in ieder geval zelf de introductie doe van de workshop. Kan ik met deze workshop genoeg garanderen dat ik een goed product aflever voor mijn artistiek onderzoek? Ik ben er best zenuwachtig over.

Reacties van deelnemers

IN CONTACT BLIJVEN MET HET REISGEZELSCHAP

Datum : 20 juni 2019
Onderwerp : In contact blijven over (activiteiten van) het Reisgezelschap

O Ja, ik blijf graag in contact met het Reisgezelschap en ontvang een uitnodiging om Reizenoot te worden zodat ik op de hoogte blijf van activiteiten en ontwikkelingen.

Emailadres: [REDACTED]

Mijn reacties, opmerkingen, vragen naar aanleiding van de workshop

Ben heel dankbaar.

IN CONTACT BLIJVEN MET HET REISGEZELSCHAP

Datum : 20 juni 2019
Onderwerp : In contact blijven over (activiteiten van) het Reisgezelschap

O Ja, ik blijf graag in contact met het Reisgezelschap en ontvang een uitnodiging om Reizenoot te worden zodat ik op de hoogte blijf van activiteiten en ontwikkelingen.

Emailadres: [REDACTED]

Mijn reacties, opmerkingen, vragen naar aanleiding van de workshop

Leuk!

IN CONTACT BLIJVEN MET HET REISGEZELSCHAP

Datum : 20 juni 2019
Onderwerp : In contact blijven over (activiteiten van) het Reisgezelschap

O Ja, ik blijf graag in contact met het Reisgezelschap en ontvang een uitnodiging om Reizenoot te worden zodat ik op de hoogte blijf van activiteiten en ontwikkelingen.

Emailadres: [REDACTED]

Mijn reacties, opmerkingen, vragen naar aanleiding van de workshop

Interessant, ga me zeker meer in (jullie) verdiepen. Smerdt het naar te horen over wel en hoe jullie weten.
Meer reisgezelschap: wanneer ik waarden als domain en subsidie hoor en afbakening in disciplines: wellicht naar reizen buiten die "bekende" wereld. Met enige voorzichtigheid zag ik dit, want ik weet heelvrijke met welke digitale stuwelingen jullie hebben op die velden.
Goed!

IN CONTACT BLIJVEN MET HET REISGEZELSCHAP

Datum : 20 juni 2019
Onderwerp : In contact blijven over (activiteiten van) het Reisgezelschap

O Ja, ik blijf graag in contact met het Reisgezelschap en ontvang een uitnodiging om Reizenoot te worden zodat ik op de hoogte blijf van activiteiten en ontwikkelingen.

Emailadres: [REDACTED]

Mijn reacties, opmerkingen, vragen naar aanleiding van de workshop

met de Stichting Improbable brengen we improvisatie theater naar andere "gebieden"
wellicht iedereen om nog eens verder te praten

Conclusie en aanbevelingen

De zes ontmoetingen die voorbijkwamen, worden gekenmerkt door variëteit. We hebben met het Reisgezelschap verschillende soorten sociaal-artistieke ontmoetingen uitgetoetst en verkend. Sommigen waren kleine ontmoetingen met slechts een paar personen (zoals de laatste waarvan de vraag gesteld kan worden of het een echte sociaal-artistieke ontmoeting was). Er waren grote, met meer dan 40 mensen. Sommige ontmoetingen hadden de opzet van een leerbijeenkomst, anderen waren meer gericht op samen creëren en anderen hadden het karakter van een presentatie. De vraag die ik in de inleiding stelde, was: *Hoe kun je op verschillende manieren sociaal-artistieke ontmoetingen creëren en wat is daarvan het effect op de aanwezigen?* De simpele versie van het antwoord is: er zijn tal van variërende vormen die uiteenlopende effecten hebben. En er is veel meer te zeggen. Terugkijkend kan ik onder meer een aantal gemeenschappelijke kenmerken van alle ontmoetingen noemen:

- er was altijd een gemêleerd gezelschap aanwezig
- er werd dwars door allerlei functies en rollen heen samen gewerkt aan het mogelijk maken van de ontmoeting
- er werden (persoonlijke) verhalen met elkaar uitgewisseld
- er werd gedialogiseerd
- er werd geleerd, onderzocht en ontwikkeld
- er werd actief uitgetoetst en met de handen en het lijf gewerkt
- er werd iets artistieks ervaren
- er was aandacht voor informele kennismaking met elkaar
- er was aandacht voor de plek waar de ontmoeting plaatsvond
- er werd gelachen, gespeeld en plezier gemaakt
- er was ruimte voor dat wat schuurde, voor lastige vragen en dilemma's
- er ontstonden nieuwe verbindingen tussen mensen die vervolg kregen ná de ontmoeting

Wat me is opgevallen in verschillende ontmoetingen, is dat er *betekenis werd gegeven*. In de ene ontmoeting was dit meer dan in de andere en bij sommige ontmoetingen leek er (achteraf) juist ook een tekort aan betekenisgeving te zijn. Maar juist het *gezamenlijk betekenis geven* bleek steeds een krachtige ervaring –zo valt op te maken uit de verschillende reacties. In het gezamenlijk betekenis geven - als dat goed lukt - dan voel je het borrelen, dan ben je verrast, voel je verbinding en vallen dingen op hun plek. Betekenisgeving is een 'aha-Erlebnis': er openen zich nieuwe mogelijkheden en werelden, nieuwe oplossingen en nieuwe vragen. Zo werd op het minisymposium inclusie en diversiteit (ontmoeting 4) in de dialoog een nieuw inzicht rondom inclusie gegeven door te stellen dat exclusie, het bijzonder maken van doelgroepen en instellen van een quotum misschien éérs wel nodig is. Er klinken dan stemmen tot nadenken en dieper inzicht. Het is alsof je iets geleerd hebt, een inzicht hebt verkregen en dat voelt als het krijgen van een cadeautje. Gezamenlijke betekenisgeving kun je het hart van sociaal-artistieke ontmoetingen noemen en in figuurlijke zin kan deze betekenisgeving het leven en de wereld *kloppend* maken in de zin van in beweging brengen en houden. Voor mensen die in kwetsbare posities

zitten en bijvoorbeeld te kampen hebben met eenzaamheid of exclusie kan dit van groot belang zijn. Sociaal-artistieke ontmoetingen lijken daarmee in potentie in hun verschillende vormen een belangrijke waarde te hebben in het bijdragen aan de kwaliteit van leven. Echter, dit vraagt meer onderzoek. De betekenisgevende waarde van de ontmoetingen nodigt uit tot verder onderzoek. Ik zie daarmee een logische verbinding naar mijn thesis die gaat over processen van gezamenlijke betekenisgeving in sociaal-artistieke ontmoetingen.

Om meer uitspraken te kunnen doen over verschillende vormen van sociaal-artistiek ontmoeten en de effecten ervan, is meer onderzoek nodig – simpelweg meer ontmoetingen. Mijn eerste aanbeveling is het vervolgen van de koers die het Reisgezelschap heeft ingeslagen. Het organiseren van allerhande ontmoetingen waarbij geëxperimenteerd wordt met methodieken, werkwijzen, samenwerkingsvormen, kunstvormen, dialoogvormen en plekken van ontmoeten.

Mijn tweede aanbeveling is om deze ontmoetingen tegelijk ook onderzoeksmatig te volgen met vragen als: welke vormen van sociaal-artistiek ontmoeten zijn wenselijk en voor wie? Welke effecten hebben verschillende vormen van sociaal-artistiek ontmoeten? Wat vragen deze ontmoetingen van de manier van begeleiden? Over welke kwaliteiten of competenties moet een sociaal-artistiek begeleider beschikken? Wat vraagt deze manier van ontmoeten van de samenwerking tussen de verschillende disciplines, domeinen en organisaties?

Mijn derde aanbeveling - een verder verdieping in de betekenisgevende waarde in de sociaal-artistieke ontmoetingen - volg ik direct op in mijn thesis.

Als laatste denk ik dat het goed is om de verhalen over de ontmoetingen te delen in een breder gezelschap dan alleen de aanwezigen bij de ontmoetingen. Daarmee wordt steeds beter zichtbaar wat het sociaal-artistieke gebied is tussens de verschillende domeinen en organisaties in – nu nog vaak onzichtbaar en ongrijpbaar. Het lijkt me verstandig de sociaal-artistieke ontmoetingen zoveel mogelijk in te bedden, aan te haken bij activiteiten van de verschillende betrokken organisaties en praktijken. Juist omdat het een nog relatief onzichtbaar en ongrijpbaar gebied is, kunnen de verschillende belanghebbenden goed samen optrekken.

In zijn algemeenheid heb ik in dit onderzoek aan den lijve ervaren hoe verschillende sociaal-artistieke ontmoetingen voor anderen en mezelf hét verschil maakten. Geslaagde ontmoetingen dragen bij aan kwaliteit van leven. Die logica is voor mij onweerlegbaar.

Bronnen

Van den Beld, H., Minke, F., van Dijk, A., Docter, I., Hegeman, A. (eindredacteur), Ouwerkerk, A. (auteur van voorwoord), Brands, J. (auteur van voorwoord), Scholten, S. (auteur van voorwoord) (2019). *Kom erbij! Met kunst en cultuur. Samenwerken om eenzaamheid te bestrijden : Handreiking voor professionals en vrijwilligers in de cultuursector en het sociaal domein*. Utrecht: LKCA & Coalitie Erbij & Cultuurconnectie.

Beekers, P., Kroes, R. & van Rosmalen, J. (2018). *Creativiteit als uitdaging in sociaal werk: De waarde van anders*. Bussum: Coutinho.

Trienekens, S. & Hillaert, W. (2015). *Kunst in transitie. Manifest voor participatieve kunstpraktijken*. In opdracht van: Demos & CAL-XL.